

Kooperatif Postası

KARINCA

ARALIK 2021 YIL: 88 SAYI: 1020 ISSN: 1300-1450

" Muhakkak Surette Birleşmede Kuvvet vardır.
Kooperatif Yapmak, Maddi manevi Kuvvetleri,
Zeka ve Maharetleri Birleştirmekdir..."

H. Atatürk

**21 ARALIK 2021
DÜNYA KOOPERATİFÇİLİK
GÜNÜ KUTLU OLSUN.**

KARINCA

Yıl: 88 Sayı: 1020
Aralık 2021

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

Belge Geçer: (0312) 472 97 64

www.koopkur.org.tr

koopkur@gmail.com

admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Anadolu Meydanı Şubesi

Hesap Nu: 7970378-5004

IBAN: 15 0001 0012 8207 9703 7850 04

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 120 TL. (KDV Dahil)

Fiyatı: 10 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim

Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative

Association founded in 1931

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

15 Aralık 2021

Basım Yeri & Tasarım

GÜVEN MATBAACILIK

Ali Ferhat ÖREN

Kazım Karabekir Cad. 39/47 İskitler/ANKARA

Tel: 0312 342 02 82 Faks: 0312 342 02 32

info@guvenmatbaacilik.net

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI

3

MUSTAFA YAVUZ

KOOPERATİFLERDE ORTAKLARIN

GENEL KURUL TOPLANTILARINA

KATILMA HAKKI

5

SONER ALTAŞ

KOOPERATİF BİRLEŞMELERİNDE YERİNE

GETİRİLMESİ GEREKEN İŞLEMLER

12

HAYATİ BAŞARAN

TARIMSAL KURUMSAL YAPILAR ÜZERİNE

KONJONKTÜR ETKİSİ VE KOOPERATİFÇİLİK

21

YETER DEMİR USLU

SAĞLIK HİZMETLERİNDE KALİTE

24

HAZAL OĞUZ

ONLINE MARKET UYGULAMALARININ

YÜKSELİŞİ

29

EMRAH ERDEM

GÜDÜLENMENİN ÖĞRENME

ÜZERİNE ETKİLERİ

34

İRFAN ÜNVER NASRATTİNOĞLU

YUNUS EMRE'Yİ 700 YILDIR

ÖLÜMSÜZ KILAN NEDENLER

EMRULLAH GÜNEY

SEDİR AĞACI VE COĞRAFİ YAYILIMI

48

*Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.*

Değerli Kooperatif Dostları;

Karınca dergisinin 1020. Sayısına karşılık gelen 2021 yılının Aralık sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. 2021 yılı tüm dünyada tıpkı 2020 yılında olduğu gibi **Covid-19** pandemisinin gölgesinde geçti. Yılın ilk yarısı bir çok dünya ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de kapanma ve kısıtlama politikalarının daha yoğun uygulandığı bir döneme karşılık gelmektedir. Bu çerçevede kapsamı genişletilmiş bir kısmı kapanma uygulaması ile sokağa çıkma kısıtlaması, uzaktan çalışma ve her eğitim düzeyinde uzaktan öğretim uygulaması yılın ilk yarısına hakim olan temel pandemi ile mücadele politikaları olarak ortaya çıktı. Yılın ikinci yarısından itibaren kısmi bir normalleşme uygulamaları yürürlüğe sokularak kapanma ve diğer kısıtlama politikalarında gevşemeler başladı. Bu durumun temel nedeni de yaz aylarında açık hava etkisi ile virüsün bulaş hızının düşmesi ve yaygın aşı uygulaması olarak gösterilmektedir.

Eylül ayından itibaren ise önce ilk ve orta dereceli okullar ardından da yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitim başladı. Halen pandeminin gölgesinde devam etmekte olan yüz yüze eğitimde önemli aksamalar yaşanmadığı görülmektedir. Bunda öğretmen ve orta öğretim öğrencilerinin aşılmasında katedilen mesafenin yanı sıra uygulanan pandemi dönemi eğitim politikasının da katkısı yadsınamaz. Benzer şekilde yükseköğretim sisteminde de yüz yüze eğitimler başlarken yükseköğretim sisteminde hibrit eğitim modelinin uygulandığını ve ülkemiz üniversitelerinde en az yüzde on en çok da yüzde kırk bandında üniversite yönetimlerince belirlenen oranda uzaktan eğitimin devam ettiği bilinmektedir. Uygulamalı derslerin mutlaka yüz yüze yapılması temel prensibi çerçevesinde, başta servis dersleri ve 5'i derslerinin uzaktan eğitim yolu ile sunulması esasına dayana bu politikanın yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretimin kesintisiz devam etmesinde önemli bir katkısı vardır. Diğer taraftan üniversite personel ve öğrencilerinin aşılmasında katedilen yüksek oran yanı sıra, aşı olmayanlar için haftada iki gün **PCR** negatif test sonucu getirme yükümlülüğünün de üniversitelerdeki pandemi etkisini sınırlandıran önemli bir politika aracı olduğu görülmektedir.

Toplumsal hayatta sadece maske yükümlülüğü dışında pratikte başka kısıtlama önlemlerinin uygulanmadığı bu günlerde özellikle yeni ortaya çıkan Orbitron varyantının yüksek bulaş oranı başta Avrupa olmak üzere bazı ülkelerde yeniden kısıtlama uygulamalarını gündeme getirdiği görülmektedir Türkiye'de henüz pandemi rakamları yeni kısıtlama uygulamalarını gündeme getirmeyi gerektirecek sayılarda değildir.

Ancak bu görüntünün tüm toplumda son iki yıl hiç yaşanmamış gibi bir algı oluşturması ve pandemiye hiçe sayan ve eski normalleri içeren "**normal**" davranışların ülkemizde de

pandemi istatistiklerini, kısıtlama politikaları olmaksızın yönetilebilir sayılar sınırında kalmasını engelleyeceği öngörülebilir.

Aralık 2021 yılı itibari ile tüm dünyada toplam 270 milyon kişi Coronavirüs hastalığına yakalanmış ve bu hastalıktan toplam iki milyon üçyüz bin kişi yaşamını yitirmiştir. Bu rakamlar teyit edilmiş rakamlar olduğu için gerçek rakamların çok daha yüksek olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Zira yeterli test kitine sahip olamayan ve dolayısı ile yeterli sayıda test yapamayan birçok ülke olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan birçok ülkede ölüm nedenlerinin **Covid-19** sebepli olup olmadığının da tespit edilemediği bilinmektedir. Özellikle test kitleri, koronavirüs tedavi ilaçları ve koronavirüs aşısına erişim noktasında sorun yaşayan ülkelerde durumun resmi rakamlara ve **DSÖ** istatistiklerine yansıyan sayısal görünüm olarak olmasa da fiili durum olarak önemli sorunlar taşıdığı bilinmektedir. Son çeyrek yüzyılda neo-liberal ekonomik politikaların küresel gelir dağılımı üzerinde yarattığı olumsuz etkinin sonucu olarak daha da belirginleşen Kuzey-Güney çelişkisi **Covid-19** pandemisi döneminde daha görünür hale geldiği gibi daha da derinleşmiştir. Ve görünen o ki bu durum bir süre daha bu şekilde devam edecektir. Oysa küresel düzeyde etki potansiyeline sahip virüs kaynaklı salgınlar ile ancak küresel düzeyde mücadelenin ile atlatılabileceği gerçeği en baştan beri sürekli ifade edilmektedir. Zira aşı ve ilaç erişiminde sorun yaşamayan ülkeler için dünyanın herhangi bir yerinde bir tane bile **Covid-19**'lu hastanın varlığı pandemi riskini barındırmaktadır. Unutulmamalıdır ki tüm dünyanın son iki yılını ipotek altına alan ve sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel...vd. bir çok olumsuz etki doğuran pandeminin insanlığa erişimi bir kişiden başlamıştır. Çözüm de aynı şekilde tüm dünyada pandemiye neden olan virüsün temizlenmesi ile gerçekleşecektir. Tek başına bir ülkenin pandemi sayılarını sıfırlaması bu sorunundan tamamen kurtulduğu anlamına gelmeyecektir.

Ülkemizde Aralık 2021 itibari ile toplam vaka sayısı yaklaşık dokuz milyon vefat sayısı ise toplam 80 bin kişi olarak ortaya çıkmaktadır. Günlük vaka sayısı yirmi binli sayılarda seyrederken vefat sayısı ise son günlerde günlük yaklaşık ikiyüz kişidir. **DSÖ** verilerinde Aralık ayı itibari ile toplam vefat sayıları ABD 790 bin, Hindistan'da 474 bin, Brezilyada 616 bin olarak açıklanmıştır. **DSÖ** verilerine göre Türkiye vefat sayısı bakımından 19., vaka sayısı bakımından ise 6. sıradadır. Yüksek vaka sayısına karşın vefat sayısındaki görece düşük sayının temel nedeni ise sağlık sisteminin etkin çalışması ve ilaç, hastane, yatak, yoğun bakım, hekim ve aşı gibi pandemi yönetiminin stratejik unsurlarına erişimin görece daha etkin ve yaygın olmasından dolayıdır. Ayrıca başta filyasyon uygulamaları olmak üzere vefa destek projesi gibi topluma destek uygulamaları da pandeminin ülkemiz açısından hasarını diğer bir çok ülkeye göre daha az olmasını sağlamıştır.

Ancak pandemi döneminde uygulanan kısıtlama, izolasyon, kapanma gibi politikaların özellikle dar gelirli ve küçük esnaf ile **KOBİ**'ler üzerindeki etkisi daha belirgin olmuştur. Pandemiden doğrudan etkilenen gruplara bazı yeniden dağıtıcı politikalar çerçevesinde kaynak aktarılmış olsa da bu uygulamaların kök sorunu çözmeye yetmediği/yetmeyeceği açıktır. Hala pandemiden doğrudan etkilenen bazı sektörler ile dar gelirlilerin pandemi nedenli ekonomik sorunları devam etmektedir. Diğer taraftan pandemi dönemindeki sosyal politika uygulamaları çerçevesinde ilave kaynak aktarımının da kamu varlık dengesi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu da bilinmektedir. Dolayısı ile yaklaşan yeni yıl öncesi yeni yıla dair tüm iyi dileklerimiz kabul edilse ve pande sona erse bile daha uzun bir süre pandeminin açtığı yarayı tedavi etmek için çaba harcamak durumunda olacağımız da bilinmelidir.

Bu vesile ile 2022 yılının başta milletimiz olmak üzere tüm insanlığa sağlık afiyet barış huzur ve refah getirmesini diliyorum.

KOOPERATİFLERDE ORTAKLARIN GENEL KURUL TOPLANTILARINA KATILMA HAKKI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ (**KoopK**) kapsamında kooperatiflerde genel kurul, kooperatif işlerine ilişkin kararların alındığı, ortakların bireysel olarak veya gruplar halinde hareket ederek kendilerini ifade ettikleri, ortaklık haklarının kullanıldığı ve nihai olarak kooperatif iradesinin olduğu kanunen zorunlu bir organdır.²

Anılan Kanunda kooperatif ortaklarına birtakım haklar tanınmış olup, bu hakların başında ise '**genel kurula katılma hakkı**' gelmektedir. Bütün ortakların temsil edildiği en yetkili organ olan genel kurul, ortakların belli bir zamanda ve yerde müzakerelerde bulunmak ve karar almak için gerekli şartları yerine getirmek ve uymak kaydıyla bir araya gelmesiyle oluşur.

Genel kurulda alınan kararlar, toplantıda hazır bulunmayan veya olumsuz oy veren ortaklar da dâhil olmak üzere tüm ortaklar, kooperatif organları ve çalışanları hakkında bağlayıcıdır.

Kooperatif ortaklarının genel kurula katılması ve oy kullanması, kooperatif içi demokrasinin sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Nitekim, ortakların genel kurula katılım oranı arttıkça, bunların iradesi genel kurula daha fazla yansır ve kooperatifin geleceğini etkileyen önemli kararlar çoğunluğun iradesine göre şekillenir.³

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde ortakların genel kurul toplantılarına katılma hakkı tüm yönleriyle incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

- 1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.
- 2) Sami Karahan ve Hayri Bozgeyik, *Şirketler Hukuku*, Mimoza Yayınları, Konya 2012, s.625.
- 3) Özge Ayan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 428. Maddesinde Düzenlenen Organın Temsilcisi ve Bağımsız Temsilci, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2012, C.XVI, S.3, s.2.

2. Ortakların Genel Kurul Toplantılarına Katılma Hakkı

2.1. Genel Olarak

Kooperatif ortakları, kanuni istisnalar dışında kooperatife işlerine ilişkin her türlü haklarını genel kurulda kullanır. **KoopK**'nın 26. maddesine göre kural olarak her kooperatif ortağı genel kurula katılma hakkına sahiptir. Genel kurula katılma hakkı, ortağın kooperatif üzerinde etkili olmasına imkan veren ve ortaklık haklarını kullanmasını sağlayan en önemli haklardan biridir. Bu hak; ortaklara aynı zamanda görüşmelere katılma, genel kurulda konuşma, soru sorma, teklifte bulunma, görüş açıklama, öneride bulunma, oy kullanma, alınan kararlara muhalefet etme, seçme-seçilme, genel kurul kararları aleyhine iptal davası açma gibi haklar da sağlar.⁴

Dolayısıyla, kooperatif ortağı genel kurula katılarak, kanunun tanıdığı olduğu diğer bazı hakları da kullanma imkanına kavuşur. O halde, genel kurula katılma hakkı, ortaklar açısından vazgeçilemeyen, bertaraf edilemeyen, kullanımı kanunda öngörülen istisna dışında şarta bağlanamayan müktesep bir haktır.

Ancak, ortaklar genel kurula katılmak hakkına sahip olmakla birlikte, söz konusu hakkı bizzat kendilerinin kullanması gerekmemektedir. Zira anasözleşmede açıklama bulunduğu takdirde bir ortak, yazı ile izin vermek suretiyle genel kurul toplantısında oyunu ancak başka bir ortağa da kullanabilir. Lakin bir ortak genel kurulda birden fazla ortağı temsil edemez.

Bunun yanında, ortak sayısı 1000'in üstünde olan kooperatiflerde anasözleşme ile her ortağın en çok 9 olmak üzere birden fazla başka ortağı temsil edebileceği öngörülebilir. Eş ve birinci derece akrabalar (**ortağın; çocuğu, anne ve babası, eşinin annesi ve babası**) için temsilde ortaklık şartı aranmaz (**KoopK md. 49**).

Öte yandan, genel kurula katılma hakkı ortaklık sıfatının kazanılması ile kazanılıp bu sıfatın kaybedilmesiyle yitirilir. Ortaklığın devri halinde ise devreden ortağın tüm hak ve yükümlülükleri ve dolayısıyla genel kurula katılma hakkı devralan yeni ortağa geçer.

Yeri gelmişken ifade edelim ki, **KoopK**'nın 16/son maddesine göre haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamaz ve bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder. O halde, bu durumdaki ortaklar da genel kurula katılma ve oy kullanma hakkını haizdir. Dolayısıyla, haklarındaki çıkarılma kararı kesinleşmeyen ortaklarla çıkarılma kararı kendisine tebliğ edilmekle birlikte üç aylık itiraz süresi dolmamış olan ortakların da genel kurul toplantılarına çağırılması gerekir.⁵

2.2. Toplantıya Katılabilmek İçin Üç Ay Öncesinden Kooperatife Ortak Olma Şartı

KoopK'nın 26. maddesinin ilk halinde **“Kanun ve anasözleşme ile tespit edilen yükümlerini yerine getirmeyen ortaklarla, altı ay evvel ortak olmayan ortaklar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir.”** hükmü bulunmaktaydı.

Ancak, kooperatife karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyen ortakların genel kurula

4) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, 644.*

5) Mahmut Coşkun, *Kooperatifler Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.502.*

katılamayacağına dair mezkur hükmün uygulamada kooperatif yöneticileri tarafından keyfi kullanılması, bu durumdaki bir kısım ortağın genel kurula alınıp bir kısmının alınmaması ve esasen yükümlülüklerini yerine getirmeme halinin ortaklıktan çıkarılma nedenini oluşturması karşısında, konunun ikinci bir müeyyideye bağlanması gereksiz görüldüğünden ve altı aylık süre uzun bulunduğundan,⁶ anılan madde 06.10.1988 tarihli ve 3476 sayılı Kanunla⁷ yeniden düzenlenmiştir.

Söz konusu değişiklik sonrası **KoopK**'nın 'Genel kurul toplantılarına katılma hakkı' başlıklı bahsi geçen 26. maddenin hali hazırda mevcut hali, **"Üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Yapı kooperatiflerinde genel kurul toplantılarına katılmak için bu şart aranmaz."** şeklini almıştır. Yapılan değişiklikle, ortakların genel kurul toplantılarına katılabilmeleri için gereken **'yükümlülüklerin yerine getirilmesi'** şartı kaldırılmış, en az altı ay öncesinden ortak olma şartı da üç aya indirilmiştir. Yapı kooperatiflerinde ise bu şart aranmamıştır.

Bu durumda, zikredilen hüküm uyarınca, kooperatif ortağı olan herkes genel kurula katılma hakkına sahip olmakla birlikte, yapı kooperatifleri dışında diğer kooperatif türlerinde ortaklık sıfatının kooperatif genel kurulunun yapılma tarihinden üç ay önce kazanılmış olması gerekmektedir. Başka bir anlatımla, kooperatiflerde genel kurul toplantısına katılmak için ortak olunma tarihinden itibaren üç aylık bir süre geçmiş olmalıdır.

Örneğin, 1 Nisan tarihinde toplanan kooperatif genel kuruluna katılabilmek için en geç 31 Ocak tarihi itibarıyla ortaklık sıfatının kazanılmış olması gerekir. Genel kurula katılmak için üç aylık bir sürenin öngörülmesindeki amaç, kooperatife son anda ortak kaydedilmesini engellemektir.

Bununla birlikte, yukarıda açıklandığı üzere, değişiklik öncesi olduğu gibi yükümlülüklerin yerine getirilmiş olması, genel kurula katılmak için aranan bir şart değildir.

Ortak olunma tarihinden itibaren geçmesi gereken üç aylık şart, genel kurula katılabilmek için **KoopK**'da öngörülen tek şarttır.

Söz konusu şart dışında ortakların genel kurula katılmasını güçleştiren, sınırlandıran veya ortadan kaldıran hükümlere anasözleşmede yer verilemeyeceği gibi genel kurul yahut yönetim kurulunca da bu yönde bir karar alınamaz.

Aksine hükümler ya da kararlar ise **KoopK**'nın 98. maddesiyle yapılan yollama dolayısıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun⁸ 391 ve 447. maddeleri gereğince butlandır.

Diğer taraftan, ortaklığı devralmak suretiyle kooperatife ortak olan kişinin genel kurul toplantısına katılabilmesi için devir tarihinden itibaren üç ay beklemesi gerekmez.

Devir eden eski ortak üç aylık süreyi doldurmadan devir gerçekleşmişse, devir alan ortak, devir eden ilk ortağın kooperatife giriş tarihinden itibaren üç aylık süre dolduktan sonra genel kurul toplantısına katılma hakkına sahip olur.⁹

6) TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 18, Y.2, C.14, Birleşim 1/8, s.4 (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c014/tbmm18014006ss0067.pdf>), (Erişim-05.03.2021).

7) 3476 sayılı 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun, 25.10.1988 tarihli ve 19970 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

8) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

9) Yusuf Üstün ve Muhittin Aydın, Kooperatifler Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2014, s.130.

Bunun yanında, hayatın olağan akışı gereğince üç aylık süre şartının kurucu ortaklar için aranmaması gerekir. Olağan genel kurul toplantısının, her hesap dönemi sonundan itibaren altı ay içerisinde yapılması gerektiğinden kurucu ortaklar için üç ay önceden ortak olma şartı yerine getirilmiş olmaktadır.

Ancak olağanüstü genel kurul toplantıları her zaman yapılabileceği için kuruluştan kısa süre sonra olağanüstü genel kurul toplantısı kararı alınması veya olağan toplantının hemen yapılması durumunda kurucu ortakların hiçbirisi süre şartını sağlamadığı için genel kurul toplantısına katılamamış ve toplantı da yapılamamış olacaktır.¹⁰

Bu bağlamda, kurucu ortaklar için üç ay şartın aranmaması fiili durumun bir gereğidir.

Öte yandan, öğretide **KoopK**'nın genel kurul toplantısına katılabilmek için üç ay evvelinden ortak olması şartının makul olmadığı, ortaklık sıfatını haiz olmayan kişilerin dahi genel kurula katılması mümkün iken, üç aylık ortaklık süresini doldurmadığı gerekçesiyle bu durumdaki ortakların genel kurula katılamamasının makul olmadığı, söz konusu kişilerin ortağı olduğu kooperatifin genel kurulunda yapılan müzakereleri bilmeye hakkı olduğu, mutlaka bir sınırlama getirilecekse bunun katılma yasağı şeklinde değil, oy kullanma yasağı şeklinde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹¹

Son olarak belirtelim ki, **KoopK**'nın 53. maddesine göre genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunduklarını iddia eden ortaklar, bu duruma dayanarak genel kurulda alınan kararların iptalini isteme hakkını haizdir.

Söz konusu iptal davasının ise genel kurul toplantısını takip eden günden başlamak üzere bir ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde açılması gerekmektedir.

2.3. Yapı Kooperatiflerinde Üç Aylık Şartın Uygulanmaması

KoopK'nın 26. maddesinde yer alan **“Yapı kooperatiflerinde genel kurul toplantılarına katılmak için bu şart aranmaz.”** hükmü gereğince, yapı kooperatiflerinin (**konut yapı, küçük sanayi sitesi yapı, toplu işyeri yapı ve arsa kooperatifleri**) genel kuruluna katılmak için ortakların toplantı tarihinden üç ay öncesinde kooperatife ortak olması zorunlu değildir.

Bir başka deyişle, yapı kooperatiflerinde ne zaman ortak olduğuna bakılmaksızın her bir ortak, ortaklık sıfatını kazandığı an itibarıyla genel kurula katılma hakkını haizdir.

Mesela, bir yapı kooperatifinde, genel kurul toplantısından bir gün önce ortaklık sıfatını kazanan ortak bu genel kurula iştirak edebilir.

Dolayısıyla, yapı kooperatiflerinde genel kurul toplantısına katılmak bakımından ortağın kooperatife ortak olduğu tarih önemli değildir.

10) Pelin Güven, *Türk Hukukunda Kooperatiflerde Ortakların Hakları ve Yükümlükleri*, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1993, s.15.

11) Mine Çiftçi Kılıçarslan, *Kooperatiflerde Ortakların Hak ve Yükümlülüklerinin Kapsamı*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2019, s.32.

12) 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, 16.06.2000 tarihli ve 24081 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

2.4. Tarım Satış Kooperatiflerinde

Genel Kurula Katılma Hakkı

Tarım satış kooperatif ve birliklerine ilişkin hükümleri düzenleyen 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunda ¹² genel kurula katılma hakkına sahip olan ortaklarla ilgili olarak farklı düzenlemeye gidilmiştir. Keza anılan Kanunun 4/2. maddesinde '*genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip ortaklarda aranan şartların örnek anasözleşmede belirleneceği*' hükmüne bağlanmıştır. Bu Kanunun 7. maddesine istinaden Ticaret Bakanlığınca hazırlanan tarım satış kooperatifi örnek anasözleşmesinin ¹³ 23. maddesinde, ortakların genel kurula katılabilmesi için gereken şartlar düzenlenmiş olup, bu kooperatiflerin genel kuruluna katılacak ortakların belirlenmesinde aşağıdaki usuller uygulanır:

- a) Bir ortağın genel kurula katılabilmesi için genel kurul toplantı tarihinden en az 20 gün önce müteselsil kefillikten doğanlar dahil vadesi gelen borçlarını tamamen ödemiş, genel kurulda bilançosu görüşülecek hesap dönemine **(olağanüstü genel kurul toplantılarında ise ürün alımları tamamlanmışsa içinde bulunulan hesap dönemine, ürün alımları tamamlanmamışsa tamamlanmış en son hesap dönemine)** ait rekolte beyannamesini vererek, ürün teslim taahhüdünde bulunmuş ve teslimini taahhüt ettiği ürünün **(taahhüt ettiği ürün sayısı birden fazla ise bu ürünlerden her birinin)** en az %50'sini teslim etmiş olması şarttır. Kooperatif yönetim kurulu, doğrudan veya kooperatifin ortağı olduğu tarım satış kooperatifleri birliğinin önerisiyle, ilgili hesap dönemi için asgari ürün teslim etme oranını değiştirmişse, ortağın genel kurula katılabilmesi için ilgili hesap döneminde kooperatif yönetim kurulunun belirlediği oranlarda ürün teslim etmiş olması gerekir.
- b) Yukarıdaki usule göre, yönetim kurulunun asıl ve yedek üyelerinin seçimi ile divanın teşekkülüne yetecek sayıda ve her halükarda kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'una (kooperatifin ortak sayısı 1.000'in üzerinde ise 100'den az olmamak üzere 1/20'sine) tekabül eden sayıda genel kurul toplantısına katılma hakkını haiz ortak bulunmadığı takdirde;
 - 1) Taahhüt ettiği ürünün %50'si veya belirlenmiş olan diğer oranlarda ürün teslim şartı aranmaksızın genel kurul toplantı tarihinden en az 20 gün önce müteselsil kefillikten doğanlar dahil vadesi gelen borcu bulunmayan ve bilançosu görüşülen hesap döneminde kooperatife rekolte beyannamesi vererek ürün teslim eden tüm ortaklar genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip olur.
 - 2) Yeterli sayıya bu şekilde de ulaşamadığı takdirde, genel kurul toplantı tarihinden en az 20 gün önce müteselsil kefillikten doğanlar dahil vadesi gelen borcu bulunmayan ve bilançosu görüşülen hesap döneminde rekolte beyannamesini vermiş olan tüm ortaklar, ürün teslim şartı aranmaksızın genel kurula katılma hakkına sahip olur.
 - 3) Bu yöntemle de yeterli sayı sağlanamazsa genel kurul toplantı tarihinden en az 20 gün önce müteselsil kefillikten doğanlar dahil vadesi gelen borcu bulunmayan tüm ortaklar genel kurula katılabilir.

12) 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, 16.06.2000 tarihli ve 24081 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

13) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0a913b87639ac9e0138/69e3e69d81222b015d8a3720f525abbc.pdf> (Erişim-05.03.2021).

Öte yandan, deprem, kuraklık, don, su baskını, dolu, yangın gibi tabii afetler, bitki ve hayvan hastalıkları gibi kendi elinde olmayan sebeplerden dolayı, teslim taahhütlerini yukarıda belirlenen oranlarda yerine getiremeyen ortaklar, o yıla ait ürün alım dönemi başlamadan, elinde olmayan sebeplerle ürün alım dönemi başladıktan sonra gerçekleşmiş ise ürün alım dönemi sona ermeden önce ilgili resmi kurum ve kuruluşlardan kendi özel durumlarıyla ilgili olarak alacakları belgelerle kooperatife başvurarak durumlarını kanıtladıkları takdirde genel kurula katılma hakkını kazanır.

3. Sonuç

Kooperatiflerde genel kurula katılma hakkı, ortaklar bakımından vazgeçilemeyen, bertaraf edilemeyen, kanunda öngörülen istisna dışında kullanımı şarta bağlanamayan vazgeçilmez nitelikte kişisel bir haktır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir.

Yapı kooperatiflerinde genel kurul toplantılarına katılmak için söz konusu üç aylık şart aranmaz. Tarım satış kooperatiflerinde ise genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip ortaklarda aranan şartlar örnek anasözleşmede gösterilir.

Genel kurula katılma hakkının kullanımında, genel kurul toplantısının olağan veya olağanüstü olarak yapılması, toplantı şeklinin çağrılı ya da çağrısız olması önemli değildir.

Toplantının niteliği ve yapılış şekli ne olursa olsun her durum ve şartta ortaklar, söz konusu hakkın kullanımından mahrum bırakılamaz.

Ayrıca genel kurul toplantılarına ilişkin birçok hakkın kullanımı, genel kurula katılma hakkıyla doğrudan ilişkilidir. Ancak, kooperatif ortaklarının, genel kurul toplantısına asaleten katılması zorunlu değildir.

Ortakların, genel kurul toplantısına iştirak etmeye zorlanması doğru bir yaklaşım olmamakla birlikte, kooperatif faaliyetleri hakkında bilgi edinme ve görüş bildirme bakımından en uygun ortamın genel kurul olduğu dikkate alındığında, ortakların genel kurul toplantılarına katılmaları ve bu haklarını gereği gibi ve özenli olarak kullanmaları menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

3476 sayılı 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (25.10.1988 tarihli ve 19970 sayılı R.G.).

4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun (16.06.2000 tarihli ve 24081 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

Ayan, Özge, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 428. Maddesinde Düzenlenen Organın Temsilcisi ve Bağımsız Temsilci, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2012, C.XVI, S.3.

Coşkun, Mahmut, Kooperatifler Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.

Çiftçi Kılıçarslan, Mine, Kooperatiflerde Ortakların Hak ve Yükümlülüklerinin Kapsamı, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2019.

Güven, Pelin, Türk Hukukunda Kooperatiflerde Ortakların Hakları ve Yükümlükleri, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1993.

Karahan, Sami ve Bozgeyik, Hayri, Şirketler Hukuku, Mimoza Yayınları, Konya 2012.

Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku-II, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 18, Y.2, C.14, Birleşim 1/8.

Üstün, Yusuf ve Aydın, Muhittin, Kooperatifler Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2014.

<https://ticaret.gov.tr>

KOOPERATİF BİRLEŞMELERİNDE YERİNE GETİRİLMESİ GEREKEN İŞLEMLER¹

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatif başka bir kooperatif ile birleşebileceği gibi, anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit, kolektif ve komandit şirket ile de birleşebilir. Buna karşılık, kooperatif, devrolunan şirket olarak kolektif ve komandit şirket ile birleşemez. Kooperatiflerin gerek bir diğer kooperatifle gerekse başka bir ticaret şirketi türü ile birleşebilmesi için yasanın emrettiği bazı işlemlerin ifa edilmesi gerekmektedir. Anılan işlemler yerine getirilmeden birleşme işlemi tescil edilemez ve hukuken geçerlilik kazanmaz. Bu çalışmada, kooperatiflerin birleşmesinde yerine getirilmesi gereken işlemler üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, birleşme, birleşme sözleşmesi, genel kurul, inceleme hakkı.

1. Giriş

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu² (TTK³) mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun aksine, türüne bakılmaksızın ticaret şirketlerinin tamamının, bazı koşullar altında, kendi aralarında birleşmelerine imkan sağlanmıştır. Buna göre, bir kooperatif diğer bir kooperatif ile birleşebileceği gibi, anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit, kolektif ve komandit şirket ile de birleşebilir.

*Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi

- 1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.
- 2) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 3) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "TTK" kısaltması kullanılmıştır.

Buna karşılık, kooperatif, devrolunan şirket olarak kolektif ve komandit şirket ile birleşemez. Kooperatifin tasfiye halindeki bir şirket ile birleşmesi halinde, tasfiye halindeki şirkette tasfiye paylarının dağıtılmaya başlanmamış bulunması ve tasfiye halindeki şirketin devrolunan şirket olması koşulları aranır⁴ .

Kooperatifin sermayesi kaybolan veya borca batık durumda bulunan bir şirket ile birleşmesi de, anılan birleşmenin iyileştirici bir birleşme olması halinde mümkündür. Birleşme, devralma şeklinde birleşme ve yeni kuruluş şeklinde birleşme olmak üzere iki yöntemle gerçekleştirilebilir.

Devralma şeklinde birleşmede, birleşmeye katılan kooperatiflerden ve şirketlerden birinin bünyesinde, diğer şirket ya da kooperatifler bir araya gelmektedir. Yeni kuruluş şeklinde birleşmede ise, birleşmeye katılan tüm şirketler ve kooperatifler, yeni kurulan bir şirket veya kooperatif bünyesinde bir araya gelmektedir.

Birleşme işleminin gerçekleştirilmesi için en az iki kooperatifin veya bir kooperatif ile bir diğer ticaret şirketinin bulunması zorunludur. Birleşmeyle, devralan şirket veya kooperatif, devrolunan şirketin veya kooperatifin malvarlığını bir bütün hâlinde devralır.

Birleşmeyle devrolunan şirket veya kooperatif sona erer ve ticaret sicilinden silinir⁵ . Birleşmenin tescil edilip hukukî geçerlilik kazanması içinse, Yasanın öngördüğü bazı işlemlerin ifa edilmesi gerekir. İşte bu çalışmada, kooperatiflerin birleşmesinde yerine getirilmesi gereken işlemler üzerinde durulmaktadır.

2. Birleşme Sözleşmesinin Düzenlenmesi

TTK'nın 124'üncü maddesinde, ticaret şirketlerinin kolektif, komandit, anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerden ibaret olduğu belirtilmiştir. Bunlardan, kolektif ile komandit şirket "şahıs şirketi"; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise "sermaye şirketi" sayılır. Ticaret şirketlerinin birleşmesi, TTK'nın 136 ilâ 158'inci maddelerinde ele alınmıştır. Birleşmede yerine getirilmesi gereken işlemlerin başında birleşme sözleşmesinin hazırlanıp imzalanması gelmektedir.

Zira, kooperatiflerin diğer bir kooperatif veya ticaret şirketi türü ile birleşmesi, yazılı geçerlilik şartına tabi olan bir sözleşme aracılığıyla gerçekleşir. Bu sözleşme, birleşmeye ilişkin temel esasları belirler. Birleşme sözleşmesi, sürecin başlaması için gerekli bir işlem olmakla birlikte, tek başına birleşmenin gerçekleşmesi (**hükümlerini doğurması**) sonucunu doğurmaz. Sözleşmenin ayrıca genel kurul tarafından onaylanması gerekir.

Bu açıdan sözleşme, birleşmenin hukukî sebebi olarak nitelendirilebilir. Hükümlerini doğurması, genel kurul onayı şartına bağlı olduğundan, onay aşamasına kadar sözleşmenin geçerliğinin askıda olduğunu kabul etmek gerekir⁶ .

Her ne kadar hukukumuzda sözleşme serbestisi ilkesi geçerli olsa da, TTK'nın 145'inci maddesine göre, birleşme **sözleşmesi yazılı şekilde** yapılmalıdır.

Sözleşme, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organları tarafından imzalanır

4) Altaş, Soner; Kooperatifler Yönünden Birleşme Müessesesi, *Karınca Dergisi*, Y.85, S.981, 2018, s.17

5) Altaş, 2018, s.18

6) Göktürk, Kürşat, *Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşme Süreci ve Bazı Sorunlar*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, 2013, s.639-640

ve genel kurullarınca onaylanır. İster yeni kuruluş şeklinde olsun, ister devralma şeklinde olsun, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin bu sözleşmeye taraf olması gerekmektedir.

Ancak, yeni kuruluş şeklinde birleşmede, devralan şirket sözleşmenin akdi sırasında tüzel kişiliğe sahip olmadığından, sözleşmeye taraf olması beklenilemez⁷.

Yazılı şekil, birleşme sözleşmesinin geçerlik şartıdır. Sözleşmeyi akdetme yetkisi, yönetim organına aittir.

Bu yönüyle, anılan yetki, kooperatiflerde yönetim kurulu, anonim şirketlerde yönetim kurulu, limited şirketlerde ise müdür veya müdürler kurulu tarafından kullanılır.

Sözleşmenin yapılması yönetim organının bir kararı ile gerçekleşir; imzayı yetkililer atar. Genel kurulların onayına kadar, birleşme sözleşmesi askıda geçerlidir.

Bu sebeple, onaydan önce bağlayıcı bir birleşme sözleşmesi yoktur⁸.

Birleşme sözleşmesinin;

- a) Birleşmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, hukuki türlerini, merkezlerini; yeni kuruluş yolu ile birleşme hâlinde, yeni şirketin türünü, ticaret unvanını ve merkezini,
- b) Şirket paylarının değişim oranını, öngörülmüşse denkleştirme tutarını; devrolunan şirketin ortaklarının, devralan şirketteki paylarına ve haklarına ilişkin açıklamaları,
- c) Devralan şirketin, imtiyazlı ve oydan yoksun payların sahipleriyle intifa senedi sahiplerine tanıdığı hakları,
- d) Şirket paylarının değiştirilmesinin şeklini,
- e) Birleşmeyle iktisap edilen payların, devralan veya yeni kurulan şirketin bilanço kârına hak kazandığı tarihi ve bu isteme ilişkin bütün özellikleri,
- f) Gereğinde ayrılma akçesini,
- g) Devrolunan şirketin işlem ve eylemlerinin devralan şirketin hesabına yapılmış sayılacağı tarihi,
- h) Yönetim organlarına ve yönetici ortaklara tanınan özel yararları,
- i) Gereğinde sınırsız sorumlu ortakların isimlerini içermesi zorunludur.

Ancak, yukarıda sayılan unsurlar asgarî olup, somut olay hükmün göndermede bulunduğu olguyu içeriyorsa birleşme sözleşmesi o olguya ilişkin hüküm içermek zorundadır. Meselâ, devralan şirket bazı paylara özel haklar tanıyorsa, bunlar hakkında birleşme sözleşmesinde hüküm bulunmalıdır; imtiyazlı pay yoksa, hükme de gerek yoktur.

Ayrıca, hüküm içeriğin asgarîsini gösterdiğinden, hükümde yer almayan kayıtlar da sözleşmede öngörülebilir⁹.

Birleşme sözleşmesinin imzasından sonra ve fakat bu sözleşmenin genel kurullarda tasdikinden

7) Göktürk, 2013, s.640

8) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

9) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

önce, birleşmeye katılan şirketlerin mal varlığında önemli bir değişikliğin meydana gelmesi halinde, sözleşmede değişiklik yapılması mümkündür¹⁰.

3. Ara Bilanço Çıkarılması

Birleşme sözleşmesinin imzalandığı tarih ile bilanço günü arasında **altı aydan fazla** zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarılmasından sonra birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmişse, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketler bir **ara bilanço** çıkarmak zorundadır.

Böylece, **TTK**, birleşmede ara bilanço çıkarılması zorunluluğunu genellememiş, bazı şartların varlığına dayandırmıştır.

Yani, birleşmede ara bilanço ancak kanunda öngörülen sebeplerden birinin varlığında çıkarılır; aksi halde düzenlenmesine gerek yoktur; birleşmeyi temellendiren ara bilançoya yıllık bilanço esas alınabilir.

Ara bilançonun çıkarılmasını zorunlu kılan sebeplerden birincisi, **(yıllık)** bilanço günü ile birleşme sözleşmesi arasında altı aydan fazla sürenin geçmiş olmasıdır.

Ara bilanço düzenlenmesini gerektiren ikinci sebep **(altı aylık süre geçmemiş bile olsa)** ise birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli bir değişikliğin meydana gelmesidir.

Değişiklikte bilançonun çıkarılmasının sonuçlandığı tarih değil, bilanço günü esas alınır.

Malvarlığında önemli değişikliğe, **bir kooperatifte çok sayıda ortağın çıkması, şirketin faaliyet yılı zararının anormal artması, büyük bir tesisin satılması** örnek olarak gösterilebilir¹¹.

Ara bilançoya yıllık bilançoya ilişkin hüküm ve ilkeler uygulanır.

Ancak, ara bilanço için;

- a) Fizikî envanter çıkarılması gerekli değildir;
- b) Son bilançoda kabul edilen değerlemeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır.

4. Birleşme Raporu Düzenlenmesi

Birleşme raporu, özellikle birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin ortaklarını bilgilendirmeye hizmet eden bir belgedir.

TTK'nın m.147/f.1 hükmü gereği, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organları, ayrı ayrı veya birlikte, birleşme hakkında bir rapor hazırlamakla yükümlüdürler.

Ancak, **TTK** bu konuda küçük ölçekli şirketlere bir kolaylık tanımıştır.

Buna göre, tüm ortakların onaylaması hâlinde, küçük ve orta ölçekli şirketler birleşme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler.

¹⁰⁾ Göktürk, 2013, s.641

¹¹⁾ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Birleşme raporunda;

- a) Birleşmenin amacı ve sonuçları,
- b) Birleşme sözleşmesi,
- c) Şirket paylarının değişim oranı ve öngörülümüşse denkleştirme akçesi; devrolunan şirketlerin ortaklarına devralan şirket nezdinde tanınan ortaklık hakları,
- d) Gereğinde ayrılma akçesinin tutarı ve şirket pay ve ortaklık hakları yerine ayrılma akçesi verilmesinin sebepleri,
- e) Değişim oranının belirlenmesi yönünden payların değerlemesine ilişkin özellikler,
- f) Gereğinde devralan şirket tarafından yapılacak artırımın miktarı,
- g) Öngörülümüşse, devrolunan şirketin ortaklarına, birleşme dolayısıyla yüklenecek olan, ek ödeme ve diğer kişisel edim yükümlülükleri ile kişisel sorumluluklar hakkında bilgi,
- h) Değişik türdeki şirketlerin birleşmelerinde, yeni tür dolayısıyla ortaklara düşen yükümlülükler,
- i) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin işçileri üzerindeki etkileri ile mümkünse bir sosyal planın içeriği,
- j) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkileri,
- k) Gerekiyorsa, ilgili makamlardan alınan onaylar

hukuki ve ekonomik yönden açıklanmalı ve gerekçeleri belirtilir. Yeni kuruluş yoluyla birleşmede, birleşme raporuna yeni şirketin sözleşmesinin de eklenmesi şarttır.

5. Sermaye Ve Özvarlıkların Tespit Ettirilmesi

Devralan kooperatif veya şirket, birleşmeye katılan şirketlerden her birinin, sermayelerinin karşılıksız kalıp kalmadığını, şirket özvarlıklarının tespitini ve şayet devrolunan şirketin tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillerde kayıtlı malvarlığının bulunması halinde bunların gerçeğe uygun değerlerini yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavire tespit ettirir ve bu tespiti ilişkin olarak **YMM** veya **SMMM** tarafından düzenlenen raporu birleşmenin tescili amacıyla diğer belgelerle birlikte ticaret sicili müdürlüğüne verir¹².

Denetime tabi şirketlerde bu tespitleri denetçi yapar ve rapor düzenler.

6. Birleşme Belgelerinin Ortakların İncelemesine Sunulması

Birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerden her biri, merkezleriyle şubelerinde, halka açık

12) Ticaret Sicili Yönetmeliği'nin m.126/f.6 hükmü gereği, anılan raporda, alacaklıların alacaklarının tehlikeye düşmediğinin gösterilmemesi durumunda söz konusu alacakların teminat altına alındığına dair yönetim organı beyanı ticaret sicili müdürlüğüne verilecektir.

anonim şirketler ise Sermaye Piyasası Kurulu'nun öngöreceği yerlerde, genel kurul kararından önceki **otuz gün** içinde;

- a) Birleşme sözleşmesini,
- b) Birleşme raporunu,
- c) **Son üç yılın** yılsonu finansal tablolarıyla yıllık faaliyet raporlarını, gereğinde ara bilançolarını

ortakların, intifa senedi sahiplerinin, şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamillerinin, menfaati bulunan kişilerin ve diğer ilgililerin incelemesine sunmakla yükümlüdür. Sayılan belgeler ve finansal tablolar, eğer şirketler bağımsız denetime tabi ise, ayrıca ilgili sermaye şirketlerinin internet sitelerinde de yayımlanır.

Ayrıca, birleşmeye katılan her şirket, anılan belgelerin nereye tevdi edildiklerini ve nerelerde incelemeye hazır tutulduklarını, **tevdiden en az üç iş günü** önce, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile şirket sözleşmesinde öngörülen gazetelerde ve bağımsız denetime tabi sermaye şirketleri de internet sitelerinde ilan etmek zorundadır.

Yine, birleşmeye katılan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanan ve internet sitelerine konulan bu ilanda, inceleme yapma hakkına işaret etmekle yükümlüdür.

Ortaklar, anılan belgelerin suretlerinin ve varsa basılı şekillerinin kendilerine verilmesini de isteyebilirler. Bunlar için, herhangi bir bedel veya gider karşılığı istenilemez.

Bununla birlikte, küçük ölçekli şirketlere burada da bir kolaylık tanınmıştır.

Yani, tüm ortakların onaylaması hâlinde, küçük ve orta ölçekli şirketler inceleme hakkının kullanılmasından vazgeçebilirler.

7. Malvarlık Değişikliklerinin Bildirimi

Birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerden birinin aktif veya pasif varlıklarında, **birleşme sözleşmesinin imzası tarihiyle bu sözleşmenin genel kurulda onaya sunulacağı tarih arasında**, önemli değişiklik meydana gelmişse, yönetim organı, bu durumu kendi genel kuruluna ve birleşmeye katılan diğer şirketlerin yönetim organlarına yazılı olarak bildirir.

Birleşmeye katılan tüm şirketlerin yönetim organları, bu durumda **birleşme sözleşmesinin değiştirilmesine veya birleşmeden vazgeçmeye** gerek olup olmadığını incelerler;

böyle bir sonuca vardıkları takdirde, onaya sunma önerisi geri çekilir. Diğer hâlde, yönetim organı genel kurulda, birleşme sözleşmesinde uyarlamaya gerek bulunmadığının gerekçesini açıklar¹³.

8. Birleşme Kararı Alınması

Birleşme sürecinin tamamlanması bakımından kanunun öngördüğü bir diğer işlem, imzalanan birleşme sözleşmesinin, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin genel kurullarında

13) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

onaylanmasıdır. Birleşme sözleşmesi, birleşmeye katılan her bir şirketin yönetim organı tarafından genel kurula sunulur ve onay, bir genel kurul kararı şeklinde ortaya çıkar¹⁴ .

Birleşmeye katılan şirketlerde birleşme sözleşmesi onaylamaya yetkili organ ve gerekli nisaplar, **TTK**'nın 151'inci maddesinde gösterilmiştir. Anılan maddeye göre, yönetim organı, genel kurula birleşme sözleşmesini sunar. Birleşme sözleşmesi;

- a) Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle,
- b) Kooperatif tarafından devralınacak sermaye şirketlerinde, sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle,
- c) Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden paylara sahip bulunmaları şartıyla, tüm ortakların dörtte üçünün oylarıyla,
- d) Kooperatiflerde, verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla; ana sözleşmede ek ödeme ve başka edim yükümlülükleri ya da sınırsız sorumluluk kabul edilmiş veya bunlar mevcut olup da genişletilmişse kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararıyla,
- e) Kollektif ve komandit şirketlerde oybirliğiyle (şirket sözleşmesinde birleşme sözleşmesinin bütün ortakların dörtte üçünün kararıyla onaylanması öngörülebilir)

onaylanmalıdır.

Eğer birleşme sözleşmesi bir ayrılma akçesini öngörüyorsa, bunun da, **devreden şirket şahıs şirketi**yse oy hakkını haiz ortaklarının, **sermaye şirketi**yse şirkette mevcut oy haklarının **yüzde doksanın olumlu oylarıyla** onaylanması gerekir.

9. Sermayenin Artırılması

Devralma yoluyla birleşmede, devralan şirket sermayesini, devrolunan şirketin ortaklarının haklarının korunabilmesi için gerekli olan düzeyde, artırmak zorundadır. Bu zorunluluk, ortaklığın devamının gereğidir. Bu sebeple sermaye artırımı devralan şirkette bir zorunluluktur; emredici niteliktedir.

10. Birleşmenin Tescil Ve İlanı

Birleşme sözleşmesinin birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin genel kurullarında onaylanması, birleşmeyi hukuken gerçekleştirir.

Onayların tümünün varlığı halinde de söz konusu kooperatifler ile şirketler birleşmez. Onay, birleşmeye hazırlık aşamalarından sadece biridir; onay tescile başvurulabilmenin şartıdır.

¹⁴) Göktürk, 2013, s.649

¹⁵) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Bu bağlamda, birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanır, yani hukuken geçerli hâle gelir. Tescil anında, devrolunan şirketin bütün aktif ve pasifi kendiliğinden devralan şirkete geçer.

Dolayısıyla, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketler tarafından birleşme kararı alınır alınmaz, yönetim organları, birleşmenin tescili için ticaret siciline başvururlar. “**Birleşme kararı**” ile kastedilen, birleşme sözleşmesinin genel kurul tarafından onaylanması sonucunda elde edilen karardır.¹⁵

Devrolunan kooperatifler veya şirket birleşmenin tescili için aşağıdaki belgelerle birlikte ticaret sicili müdürlüğüne başvurur:

- a) Birleşme sözleşmesinin devralan ve devrolunan şirketlerin genel kurullarınca onaylanmasına ilişkin kararların noter onaylı örnekleri.
- b) Birleşme sözleşmesinin bir örneği.
- c) Denetime tabi şirketlerde denetçi tarafından; diğer şirketlerde ise yönetim kurulu tarafından onaylanmış son bilanço ve gerektiğinde ara bilanço.
- ç) Bakanlık veya diğer resmi kurumların iznine veya uygun görüşüne tabi olunması halinde, bu izin veya uygun görüş yazısı.

Devralan kooperatif veya şirket ise birleşmenin tescili için aşağıdaki belgelerle birlikte ticaret sicili müdürlüğüne başvurur:

- a) Birleşme sözleşmesinin devralan ve devrolunan şirketlerin genel kurullarınca onaylanmasına ilişkin kararların noter onaylı örnekleri.
- b) Birleşme sözleşmesinin bir örneği.
- c) Birleşme sebebiyle yapılacak sermaye artırımının tescili için gerekli belgeler.
- ç) Birleşmenin yeni kuruluş şeklinde yapılması halinde yeni şirketin kuruluş belgeleri.
- d) Birleşmeye katılan şirketlerden her birinin, sermayelerinin karşılıksız kalıp kalmadığının, şirket özvarlıklarının tespitinin ve şayet devrolunan şirketin tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillerde kayıtlı malvarlığının bulunması halinde bunların gerçeğe uygun değerlerinin tespitinin yapıldığı yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporu ya da denetime tabi şirketlerde denetçinin bu tespitlere ilişkin raporu.
- e) Devrolunan şirketin tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillerde kayıtlı bulunan mal ve haklarının listesini ve bunların kayıtlı olduğu siciller ile söz konusu mal ve hakların ilgili sicillerdeki kayıtlarına ilişkin bilgileri içeren beyan.
- f) Denetime tabi şirketlerde denetçi tarafından; diğer şirketlerde ise yönetim kurulu tarafından onaylanmış son bilanço ve gerektiğinde ara bilanço.
- g) Bakanlık veya diğer resmi kurumların iznine veya uygun görüşüne tabi olunması halinde, bu izin veya uygun görüş yazısı.

Birleşmeye taraf olan tüm şirketlerin yönetim organları tarafından, ayrı ayrı ya da birlikte hazırlanan birleşme raporu da, şirketlerin kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüklerine verilir. Ancak küçük ve orta ölçekli şirketlerde, birleşme raporunun düzenlenmesinden vazgeçilmesi halinde, bu hususun

tüm ortaklar tarafından onaylandığına ilişkin belge ticaret sicili müdürlüğüne verilir. Ayrıca, birleşmeye taraf olan bir şirketin, sermayesiyle kanuni yedek akçeleri toplamının yarısı zararlarla kaybolmuş veya borca batık durumda olması halinde; birleşmeye taraf olan diğer şirketin kaybolan sermayeyi veya borca batıklık durumunu karşılayacak miktarda serbestçe tasarruf edebileceği öz varlığa sahip bulunduğu ve buna ilişkin tutarların, hesap şekli de gösterilerek doğrulandığı veya belirtilen durumların mevcut olmadığına doğrulandığı yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporu ticaret sicili müdürlüğüne verilir. Devrolunan şirketlerin denetime tabi olması halinde bu rapor, şirket denetçisi tarafından da ticaret sicili müdürlüğüne verilebilir.

Devrolunan şirket tasfiye halinde ise malvarlığının pay sahipleri arasında dağıtılmasına başlanmadığına ilişkin tasfiye memurlarınca hazırlanacak raporu ticaret sicili müdürlüğüne verilir. Devralan şirketin birleşme dolayısıyla sermaye artırımı yapmasının gerekli olduğu hallerde, sermaye artırımı ile birleşme kararı eş zamanlı olarak tescil edilir. Yeni kuruluş yoluyla birleşmede ise yeni kurulacak şirketin kuruluşu ile birlikte birleşme kararı eş zamanlı olarak tescil edilir. Tescili yapan ticaret sicili müdürlüğü durumu devrolunan şirketin kayıtlı olduğu ticaret sicili müdürlüğüne derhal bildirir. Birleşme nedeniyle infisah eden şirketin unvanı bu bildirim üzerine resen silinir.

11. Özet Ve Sonuç

Kooperatifler ile şirketlerin birleşmesinde, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organlarınca birleşme sözleşmesinin imzalanması; gerekiyorsa ara bilanço çıkarılması; birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organlarınca ayrı ayrı veya birlikte birleşme raporunun hazırlanması; birleşme sözleşmesinin, birleşme raporunun, son üç yılın yılsonu finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporlarının, gereğinde ara bilançoların ortakların incelemesine sunulması; birleşme sözleşmesinin genel kurullarca onaylanması suretiyle birleşme kararının alınması; birleşmenin ticaret siciline tescil ve ilân ettirilmesi gerekir.

Birleşme sözleşme, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organlarınca imzalanır ve genel kurulları tarafından onaylanır. Ayrıca, birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin yönetim organları, ayrı ayrı veya birlikte, birleşme hakkında bir rapor hazırlamakla da yükümlüdürler. Birleşme sözleşmesinin birleşmeye katılan kooperatifler ile şirketlerin genel kurullarında onaylanması, birleşmeyi hukuken gerçekleştirmez. Birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanır. Bu yönüyle, birleşme bir dizi işlemin yerine getirilmesini gerektirmekte olup; anılan işlemler ifa edilmeden birleşmenin gerçekleşmesi mümkün olmaz.

Kaynakça

Altaş, Soner (2018). Kooperatifler Yönünden Birleşme Müessesesi. Karınca Dergisi, Y.85, S.981, s.13-18.

Göktürk, Kürşat (2013). Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşme Süreci ve Bazı Sorunlar. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, s.631-662.

Komisyon Raporu : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112

TARIMSAL KURUMSAL YAPILAR ÜZERİNE KONJONKTÜR ETKİSİ VE KOOPERATİFÇİLİK

**Hayati
BAŞARAN***

İklim koşullarıyla doğrudan ilişkili olması ve etkin işleyen bir piyasanın olmaması tarım sektörünü yönetmenin zorluğunu ortaya koymaktadır. Üretimin seviyesi ve kalitesi ne olursa olsun tarım sektörünün sorunlarının başında halen etkin işleyen bir piyasa sistemi olmaması ve üreticilerin pazara erişim güçlüğü gelmektedir.

Ülke yönetimlerinin politik tercihi ne olursa olsun gelişmekte olan ülkelerde; kalkınmayı sağlamak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek, özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak, tekelci piyasayı devlet eliyle işletmek/yönetmek için kamunun yönetiminde işletmeler bulunur. Bu işletmeler, tarım sektöründe faaliyet gösteriyor ise tarımsal piyasanın önemli aktörleri de olurlar.

Türkiye'nin iktisadi politikalarının başlangıç rehberini 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi kararlarının oluşturduğu kabul edilmektedir. Kongrede; özel teşebbüsün itici güç olması, Devlet'in özel girişimciliği desteklemesi ve teşvik etmesi ağırlıklı görüş olarak benimsenmiştir. İzmir İktisat Kongresinden kısa süre sonra tüm dünyayı etkisine alan 1929 ekonomik krizinin olumsuz etkileri Türkiye'de de kendini göstermiş zaten yeterli sermaye birikimine sahip olmayan özel sektör girişimciliği de olumsuz etkilenmiştir. Bu olumsuzluklar, Türkiye'de kalkınma hamlesinin Devlet eliyle başlatılması gerekliliğini oluşturmuş, politik olarak Devletçilik fikri ağırlık kazanmıştır. Bu yaklaşımla; Devlet kuracağı iktisadi teşebbüsler aracılığı ile ekonomide daha fazla rol alacaktır.

Bu dönemde; tarım sektöründe mal ve hizmet üretimini sağlayabilmek için ya özel kanunlar ile birtakım kurumlar kurulmuş ya da **KİT** kanunu çerçevesinde doğrudan işletmecilik yapan kuruluşlar faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca kooperatifçiliğin yaygınlaşması ve işletmecilik yapabilmelerini sağlayabilmek için Tarım Kredi Kooperatifleri ile Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin kuruluşunu sağlayan kanunlar yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'de tarım ürünleri piyasalarının oluşum sürecinde, her ürün ve her fonksiyon için farklı değişkenler devreye girmiş ve farklı araçlar kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisi

* Dr., hayatibasaran@gmail.com

ve onu takip eden 1929 ekonomi krizinin tarım sektörü açısından en etkili olumsuz sonucu tarımsal ürünlerin (*özellikle buğday*) fiyatının düşmesidir. Bu dönemde ayrıca sermaye yetersizliği nedeniyle doğrudan devlet tarafından kurulup ve işletmeciliğini Devletin yapacağı kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede;

- a) Tütün üretimi ve tütün mamulleri ticaretinde Reji İdaresinin imtiyazına son vermek üzere Tütün İhissarı Kanunu çıkarılmış ve bu görevler 1932 yılında kurulan İhissarlar Umum Müdürlüğü'ne sonraki adı **TEKEL**'e geçmiştir. Kurum özelleştirilmiştir.
- b) Buğday fiyatının hızla düşmesi üzerine 1932 yılında Ziraat Bankasını buğday alımıyla görevlendirmiştir (2056 sayılı Kanun). Ayrıca depolama ihtiyacını karşılamak üzere silo ve ambar inşası görevi de Ziraat Bankasına verilmiştir. Ülkede buğday üretiminin artması ve İkinci Dünya Savaşı belirtilerinin gittikçe fazlaşması üzerine buğday alımı ile ilgili olarak görev, 1938 yılında, 3491 sayılı Kanunla kurulan Toprak Mahsulleri Ofisine bırakılmıştır. Kurum fonksiyonel olarak görevini sürdürmektedir.
- c) Özel sermaye girişimciliğinin yetersizliği nedeniyle tarımda makine ve alet kullanımını yaygınlaştırmak için devlet eliyle yönetilecek bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak üzere hukuki dayanağını 3780 sayılı Mili Korunma Kanunu oluşturan Türkiye Ziraat Donatım Kurumu (**TZDK**) 1943 yılında kurulmuştur. Kurum özelleştirilmiş ve faaliyetini sonlandırmıştır.
- d) Hukuki dayanağını Mili Korunma Kanunu oluşturan Et ve Balık Kurumu (**EBK**); 1952'de Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş ve 1953'te faaliyetine başlamıştır. Sonraki yıllarda yönetimi Tarım Bakanlığına devredilmiştir. Kurumun en çok bilinen işlevi, hayvan kesimi, et üretimi ve pazarlama faaliyetleridir. Kurum; üretici ve tüketici arasındaki pazarlama fonksiyonuyla aldığı devlet desteği ile her iki kesime de destek olmuş, ayrıca pazar fiyatlarını dengeleme işlevini görmüştür. Kesim dönemlerinde müdahale alımı yaparak fiyat dalgalanmalarını önleyici rol üstlenmiştir. Kurumun yapısı değişmiş ve faaliyetini yeni yapısıyla sürdürmektedir.
- e) Süt üretiminin mevsimlerle bölgelere göre büyük farklılık göstermesi ve pazarlama güçlüğü süt işleme sanayi ile birlikte çözüm üretilmesini zorunlu kılmıştır. Süt üretim ve pazarlamasının sanayi ile birlikte piyasa anlayışı içinde yönetilmesini temin için 1963 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu kurulmuştur. Kuruma bağlı süt fabrikaları ve süt toplama merkezleri özelleştirilmiştir.

Dünyada ve ülkemizde kooperatifçiliğin en yaygın uygulama bulduğu alanların başında tarım sektörü gelmektedir. Kooperatifler, ekonomiye sağladıkları katkılar açısından önemli aktörler olarak kabul edilirler. Kooperatiflerin ülke ekonomilerine katkısı farklı ekonomik sistemlerde değişmekle birlikte önemini korumaktadır. Türkiye'de tarımsal amaçlı kooperatifler; tarım satış kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri, pancar ekicileri kooperatifleri, tarımsal kalkınma kooperatifleri, sulama kooperatifleri, su ürünleri kooperatifleri adı altında faaliyet göstermektedirler. Türkiye'de; kooperatif sayısının yaklaşık %20'si, kooperatif ortak sayısının yaklaşık % 60'ı tarım sektörü kooperatiflerinde bulunmaktadır.

Kuruluş yıllarında ekonomik faaliyetleri tarımsal yapıya dayanan Türkiye'de tarımsal alanda kredi sağlayacak ve çiftçiye tarımsal hizmetlerde öncülük edecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla ilk olarak 1929 yılında 1470 sayılı "**Zirai Kredi Kooperatifler Kanunu**" çıkarılmış, kısa bir süre sonra 1935 yılında 2836 sayılı "**Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu**" çıkarılmıştır. Faaliyetine 1929 yılında başlayan tarım kredi kooperatifleri, 1972 yılından sonra 1581 sayılı "**Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu**" çerçevesinde bölge birlikleri ile merkez birliğini oluşturarak örgütlenmesini tamamlamış ve çok amaçlı tarım kooperatiflere dönüşmüşlerdir. Tarım

kredi kooperatifleri 81 il ve 983 ilçede hizmet birimleri bulundurarak ülke geneline yayılmıştır.

Tarım Satış Kooperatifleri ilk kurulan kooperatiflerdir. Tarım satış kooperatiflerinin geçmiş Osmanlı dönemine kadar uzanır. İlk tarım satış kooperatifi, 1911 yılında büyük tüccarların küçük üreticiler üzerindeki baskısını kırmak amacıyla Aydın'da kurulan "Aydın İncir Himaye-i Züra A.Ş." dir. Günümüzde yaklaşık 50 ilde ve 25 ayrı tarımsal ürün üzerine çalışan tarım satış kooperatifleri faaliyetleri bulunmaktadır. Kuruluş amaçlarına uygun olarak en önemli faaliyetleri ortaklarının ürünü satın alıp, ürünü muhafaza etmek ve işlemektir. Bu fonksiyonları yerine getirmek için yatırımlar yapmışlardır. Yatırım yaparak ekonomik olarak büyüyen tarım satış birlikleri, önemli ekonomik birimler haline gelmişlerdir. Nitekim kurumsallaşan birlikler tarım politikalarının önemli aktörleri olarak kabul edilmiş ve 1960'lı yıllardan sonra hükümetler tarafından devlet destekli alım yapan kurumlar haline getirilmiştir.

Gelişmiş ülkeler ekonomik gelişim süreçlerinde tarım sektöründe reformlar yaparak, tarımsal üretim ve verimliliği artırarak, tarım ve sanayi sektörlerini uyumlu hale getirerek sanayileşmeyi hızlandırmışlar ve rekabete hazırlamışlardır. Bu kapsamda tarımsal faaliyetleri yürüten özel sektörün girişimine de fırsat vermişlerdir. Ülkemizde de tarımsal faaliyetlerin etkin ve verimli yürütülmesinde özel sektörün rekabetçi gücüne ve sermayesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak Ülkemizde tarımsal alanda mal ve hizmet üretimi yapan kamu sermayeli kurumların fonksiyonları ve varlıklarının önemi yerine bu kurumların özelleştirilmiş olmaları üzerinden yapılan değerlendirmeler çözüm üretmekten uzak kalmaktadır. Özelleştirme salt "**devletin malını satış**" kapsamında tartışıldığında, taraflar ya kabul edici ya da reddedici pozisyonla yaklaşmaktadırlar. Oysa tartışmanın kapsamını insanların/toplumların ihtiyaçlarının karşılanmasında "**devletin o rolünün**" ne olacağı oluşturur ise değerlendirmeler daha makul, tartışmalar tarafsızlık yaklaşımından uzak olabilecektir. Tarımsal kurumların varlığı da sermaye sahipliğinden bağımsız olarak fonksiyonları bakımından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak tarımsal yapıların ilk ortaya çıkması ve kuruluş hikâyelerinde konjonktür etkisi olduğu görülmektedir. Sermaye birikimi yetersiz, makine ve teknik donanımı zayıf, nüfusun çoğunluğunun kırsalda yaşadığı bir dönemde kurulan Türkiye Cumhuriyetinde ilk yıllarda tarımsal kurum/kuruluşların kamu sermayeli kurulmaları konjonktür etkisidir. Ayrıca, Türk çiftçisinin tarım alet ve makine ihtiyacının temini, çiğ süt ve süt ürünlerinin pazarlanması, kasaplık hayvanların uygun koşullarda kesilmesi gibi tarımsal faaliyetlerin daha etkin yürütülmesini temin için kumların II. Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan 3780 Sayılı Milli Korunma Kanunu çerçevesinde kurulması da konjonktür etkisidir.

Tarım sektörünün karakteristik özelliklerinden biri sermaye birikiminin yetersiz ve finansmana erişimin zor olmasıdır. Kırsal alanda finansmana erişimde en etkin işleyen yöntem kooperatiflerin kefalet sistemidir. Nitekim Türk kooperatifçiliğinin zihinsel altyapısını da küçük üreticilerin finansman ihtiyacını karşılamak oluşturmuş bu amaçla kurulan kooperatifler tarım sektöründe önemli fonksiyonlar üstlenmişlerdir. Türk tarihinde kooperatiflerin ilk ortaya çıkışı ve gelişim göstermesinde de konjonktürün etkili olduğu görülmektedir.

Covit-19 Salgınına yaşadığımız bu günlerde, birçok çevrede küreselleşmenin daha yüksek sesle sorgulandığına hatta yenedünya düzeni için alternatif önerilere tanıklık etmekteyiz. Bu dönemde ortaya çıkacak seçeneklerin en genel özelliği çıkış noktalarının yerel olması, yerel kaynaklar ve yerel ilişkilerin kullanılması olacaktır. **Covit-19** Salgını sonrası oluşacak yeni dönemde milleti aç, toprağı sahipsiz bırakmamak için etkin işleyen kurumsal yapılara her zamankinden daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır. Bu dönemde ortak hareket etme ve dayanışmaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulacaktır. İşbirliği ve dayanışmanın buluşma yerleri kooperatifler olduğundan, kooperatifçiliğin evrensel ilkelerini ihlal etmeden kooperatifleri geliştirmek gerekmektedir.

SAĞLIK HİZMETLERİNDE KALİTE

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de hizmet sektörünün giderek büyümesi rekabeti arttırmaktadır. Hizmet sunan işletmelerin rekabetten üstün çıkabilmeleri için hizmet kalitesine önem vermeleri gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yaşamımızı etkileyen en önemli kavram şüphesiz kalite olmuştur. Kalite kavramı her alanda karşımıza çıkmakta olup sürdürülebilir başarının anahtarı olarak görülmektedir.

Toplumların yaşayabilmesi için gereksinimlerinin karşılanabilmesi, sorunlarının çözülmesi gerekmekte olup bu sorunların çözümü için etkili yönetimler gereklidir. Yönetimlerin ise sürekli bu değişimleri takip etmesi, değişen toplumsal sistemlere göre işletmelerini geliştirmeleri gerekmektedir. Günümüzde her alanda görülen bu hızlı değişimler, sağlık işletmelerini de etkilemekte olup sağlık işletmelerinin ayakta kalabilmeleri ve rekabet avantajını yakalayabilmeleri için en önemli unsur üretilen, sunulan hizmetin kalitesidir.

2. Kalitenin Tanımı

Kalite kavramı üretim sektöründe ortaya çıkan bir kavram olup her geçen gün hizmet sektöründe önemi artan bir kavramdır. Kalitenin tek bir tanımı olmayıp, bilim adamlarına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Literatüre baktığımız zaman kalitenin tanımı ile ilgili bireylere yönelik öznel yargıların yer aldığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla tanımlanması oldukça zor bir kavram olarak ifade edilmektedir. Çünkü kalite, kişinin nereden ve nasıl baktığına göre değişiklik gösterebilmektedir (*Mosadeghrad, 2013*).

Kalite ile ilgili tanımlamalar çok eski tarihlere uzanmaktadır. Yunan felsefesinde kusursuz bir

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

Üretim için tüm olanakların kullanılması ve mükemmellik esasına dayanan bir kavram olarak değerlendirilmiş olup günümüzde ise müşterinin beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılanması olarak tanımlanmaktadır (**znalbant, 2010**).

Feigenbaum ise kalite kavramını, en düşük maliyetle müşteri tatminin sağlanması olarak tanımlamıştır. Joseph Juran kalite kavramını iki kilit noktaya dayanmaktadır. İlk olarak **“tüketicinin gereksinimlerine uygun olma”**, ikinci olarak ise **“az kusurlu ve fazla özellikli olma”** şeklinde ifade etmiştir. Philip Cosby ise kaliteye farklı açıdan yaklaşmış olup performans standardının sıfır eksikliğe sahip olması gerektiğini ve kalitenin ölçülebilir olması gerektiğini savunmuştur (**Khoja, 2017**).

Kalitenin, rn ve hizmetin bir özelliği olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla hizmeti değerlendiren kişinin bakış açısı, bu özellik hakkındaki kanaatini oluşturmaktadır. Kalite kavramıyla ilgili genel ifadelere bakıldığında, müşterinin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamayı hedeflenmektedir. Kalite dinamik ve iyileştirilebilir olduğu için zaman içerisinde devamlı değişim ve dönüşüm göstermektedir. Üretim ve hizmet sektöründe sürdürülebilir olmak için müşteri beklentilerinin karşılanması ve kaliteli hizmet vermek gerekmektedir (**Akman ve Kopuz, 2020**).

3. Hizmet Kalitesi

Hizmet kalitesi iş hayatında oldukça önemli bir role sahiptir. Gün geçtikçe küreselleşen dünyada rekabet artmakta olup rekabet üstünlüğü sağlamak için kurumlar çeşitli yöntem arayışlarına girmektedirler. Serbest piyasa koşullarında yüksek hizmet kalitesi kurumlara rekabet avantajı sağlamaktadır (**Min, Lin ve Tang, 2018**).

Hizmet ve kalite kavramlarının daha iyi bilinmesi sonucu hizmet kalitesi kavramı daha net anlaşılacaktır. Hizmet kavramını tanımlamak gerekirse bir tarafın bir başka tarafa sunduğu performans ya da eylemleri olarak tanımlanabilir.

Hizmet kavramı temelde soyut özellik taşımaktadır. Robledo yaptığı çalışmada Zeithaml'ın algılanan hizmet kalitesini, tanımlarken genel hizmet mükemmelliğinden gelen, bir müşteri değerlendirmesi şeklinde ifade etmiş olup bu hizmetin kalitesini arttırmak için yeni tekniklerin uygulanması gerektiğini, müşterilerin algılarının ve beklentilerinin hizmet kalitesinin değerlendirilmesinde önemini vurgulamıştır. Hizmet kavramı dokunulmazlık, stoklanamama, standardize edilememe, ayrılmazlık ve sahipliğin olmaması gibi belirleyici özellikler ile birlikte fiziksel mallardan ayrılmaktadır (**Arisoy, 2017**).

Hizmet kavramının belirtilen özelliklerinin fiziksel malların özellikleriyle uyumadığının fark edilmesi sonucu hizmet sektörlerinde kalite kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır. Kalite kavramının öznel yargıları içinde bulundurması, hizmetin kavramının da soyut özelliklere sahip olması ve hizmet kalitesi kavramının açıklanmasını daha da zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı hizmet kalitesinin değerlendirilmesinde deneyimlenmemiş hizmetten ziyade, hizmetin sunumu sırasında ve sonrasında algılar dikkate alınmakta olup algılanan hizmet kalitesi kavramıyla ifade edilmektedir (**Collins, 2017**).

Hizmet sunumundan yararlanan kişilerin hizmetin kalitesine gösterdikleri sezgileri ve memnuniyet düzeyini algılanan hizmetin büyük ölçüde etkilediği belirtilmektedir. Hizmet sunumundan yararlanan kişiler, hizmet kalitesini değerlendirirken, fiziksel bir malın kalitesini değerlendirmeye kıyasla daha fazla zorlanır.

Hizmetten yararlanan kişiler hizmet sunumu sürecinde hizmetin kalitesini değerlendirmeye

başlarlar, beklentileri ve hizmet algılamalarının sonucu ise hizmetin kalitesi ortaya çıkar. Hizmet pazarlamasında kalıcı olmak için rakiplerden farklı olacak şekilde sürekli olarak yenilikleri takip etmek ve yeniliklere açık olmak gerekmektedir (**Mucuk, 1998**).

Algılanan hizmet kalitesi hizmet sunumundan yararlanan kişilerin beklentileri ve sunulan hizmetin göstermiş olduğu performansının karşılaştırılmasıdır.

Bundan dolayı hizmet kalitesinin, sunulan hizmetin ve sunulan hizmetten yararlananların beklentileri tutarlı ve uyumlu olması gerekmektedir.

3.1. Hizmet Kalitesi Ölçümü

Hizmet sunumundan yararlanan kişilerin almış oldukları hizmetin kalitesini değerlendirirken hangi kriterleri baz aldıkları konusunda farklı görüşler ortaya atılmaktadır.

Bundan dolayı hizmet kalitesinin ölçümü için ne tür çalışmaların yapılması gerektiği ile ilgili tartışmalar devam etmektedir (**Albacete, 2007**).

Hizmet kalitesi ölçülürken hizmet sunumundan yararlan kişilerin istediği hizmet, algılamış oldukları hizmetten daha yüksek seviyede olursa hizmet kalitesi algılaması düşük seviyede yani almış olduğu hizmetten memnun olmadığı anlamına gelir.

Eğer algılanan hizmet beklenen hizmet ile aynı seviyede veya daha yüksek düzeyde olursa hizmet kalite algılaması tatmin edici bir seviyede ve almış olduğu hizmetten memnun olduğu anlamına gelir.

Sağlık hizmetlerinde kalite ölçümü için farklı modeller olup yeni modeller geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Bunların en çok kabul göreni **SERVQUAL** Hizmet Kalitesi Ölçeği olup beş boyutta incelenmektedir (**Lupo, 2016**) ;

- Güvenilirlik (Reliability)
- Heveslilik (Responsiveness)
- Empati (Empaty)
- Güvence (Assurance)
- Fiziksel Varlıklar (Tangibles)

Literatürde hizmet kalitesinin ölçülmesinde kullanılan diğer modeller ;

- SERVPERF,
- DINESERV,
- TANGSERV,
- DINESCAPE ve
- HEALTHQUAL modelleridir.

4. Sağlık Hizmetlerinde Kalite Kavramı

Sağlık sektörü her geçen gün gelişim göstermekte olup artan rekabet koşullarıyla birlikte sağlık hizmetinin beklentileri karşılamaya yönelik çabaları doğrultusunda sağlık hizmetlerinde kalite kavramı önemini arttırmaktadır.

Sağlık hizmeti kalitesi denildiğinde sağlık hizmeti sunumunu gerçekleştiren kurumda bulunan birimlerin ortaya koymuş oldukları performanslar doğrultusunda yarar ve zarar dengelerinin sonucunda varılan maksimum bir iyileştirme beklentisi olarak ifade edilir. Farklı bir tanımlama da ise kimine göre hastaların rahatlığı, kimine göre tesislerin fiziki özellikleri, kimine göre ise ortalama yaşam süresi akla gelmektedir.

Sağlık hizmetlerinde kalite genel olarak sağlık hizmetleri sistemi içerisinde yer alan farklı öğelerin, standartlara uygun olması ve mükemmellik derecesi olarak ifade edilmektedir (**Benli, 2007**).

Ayrıca kaliteli bir sağlık hizmetinden söz edebilmek için doğru kişilere, doğru zamanda doğru işlemleri uygulamak gerekir.

Özellikle ilk uygulamada doğru yapmak, gerekli olan kaynakları verimli bir şekilde dağıtmak ve kullanmak, hakkaniyete fazlasıyla önem vermek gerekmektedir.

Sağlık hizmetlerinde kalite kavramında öne çıkan unsurlar; ulaşılabilirlik, devamlılık, iletişim, iş verimliliği, teknik olarak yeterli olmanın yanı sıra etkinlik, etkinlik, optimalite, meşruluk, kabul edilebilirlik gibi faktörler de ön plana çıkmaktadır.

Belirtilen faktörleri açıklamak gerekirse artan toplumsal beklentilerden yola çıkarak hizmet sunumunu gerçekleştiren hizmet sunun kıstasları belirlenmeli bu kıstaslar belirlenirken kalite kültürü doğrultusunda hizmetten yararlanan kişilerin düşünceleri bu sürece dahil edilmelidir.

Güvenli, hakkaniyetli, hasta odaklı olarak zamanında sunulması gereken hizmet koşullarının oluşturulması gerekmektedir (**Sağlık Bakanlığı, 2009**).

Sağlık hizmetinin sunumunun uygunluğunu değerlendiren hastalar, sunulan hizmetin zaruri olup olmaması ile ilgili yeterli uzmanlığa ve beceriye sahip olmadıkları için değerlendirmeyi teknik boyutun dışına çıkarak hasta-hekim ilişkisi, hizmet aldığı süre zarfında kurulan iletişim, hastanenin fiziksel ortamı gibi farklı kriterleri göz önünde bulundurabilir.

Günümüzde artan rekabet koşullarının etkisiyle beraber sağlık hizmetlerinde gelişim oldukça hızlı olup bununla paralel olarak kalitenin de artırılmasıyla beraber hasta memnuniyetinde de artış olacaktır.

Sağlık kurumlarındaki yöneticilerin buradan yola çıkarak müşteri memnuniyetlerini arttırmak için gerekli araştırma ve çalışmaların yapılmasını sağlamaları, sağlık hizmeti sunumlarını sağlık hizmeti kalite standartlarına uygun bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

Mosadeghrad, AM. (2013). Healthcare service quality: towards a broad definition. International Journal of Health Care Quality Assurance. 26:203-219. doi: 10.1108/09526861311311409.

Özalbant, Z. (2010). Sağlık Sektöründe Hizmet kalitesi Ölçümü ve Bir Uygulama (Cilt 77). Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.

Khoja, SS., Prajapati, AM., Khoja, SS., Panjwani, KR., Ray, J. (2017). A review on quality aspects, evolution of quality, dimension of quality and action plan for enhancing quality culture. An International Journal of Pharmaceutical Sciences. 8:335-352. http://www.pharmasm.com/current_issue2.php?archive=57

Akman, E., Kopuz, K. (2020). Sağlık Hizmetlerinde Kalite Algısı: SERVQUAL Model İncelemesi. ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD) , 10 (3), 866-880.

Min, J., Lin, C., Tang, VH. (2018). Evaluating service quality of leisure farms: the Taiwan case. The International Journal of Organizational Innovation. 11:1-16. <https://www.ijoi-online.org/attachments/article/72/0852%20Fin>

Arısoy, DŞ. (2017). Sağlık hizmetlerine hizmet kalitesi ve hizmet kalitesinin servqual yöntemi ile ölçülmesine yönelik bir uygulama. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 19:1079-1102. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/36599/416603>.

Collins, A. (2017). Service quality (SQ) : perspectives, management and improvement strategies. Novinka. New York. ISBN: 978-1-53610-762-3.

Mucuk, İ. (1998). Pazarlama İlkeleri (ve Örnek Olaylar) (9 b.). İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Albacete-Saez C. (2007) Service Quality Measurement in Rural Accommodation. Annals of Tourism Research 34(1);48.

Lupo, T. (2016). A Fuzzy Framework to Evaluate Service Quality in the Healthcare Industr: An Empirical Case of Public Hospital Service Evaluation in Sicily. Applied Soft Computing, 40;468-469.

Benli, T. (2007). Hastane Süreçleri s.19, Rekmay Yayıncılık. Ankara.

Sağlık Bakanlığı. (2009). Özel Hastaneler Hizmet Kalite Standartları, Performans Yönetimi ve Kalite Geliştirme Dairesi Başkanlığı.s.9, Ankara, Matsa Basımevi.

ONLINE MARKET UYGULAMALARININ YÜKSELİŞİ

Hazal OĞUZ*

Giriş

Günümüzde akıllı telefon kullanımındaki gözle görülür artış ve gelişen internet altyapısı, kullanıcıların gündelik yaşam pratiklerinin pek çok alanında olduğu gibi, alışveriş deneyiminde de değişim sürecini başlatmıştır. Bu bağlamda kullanımı yaygınlaşan elektronik perakendecilik, yer ve zaman kısıtlarını ortadan kaldıran yapısı sayesinde tüketicilere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır (*Chu, ArcaUrze ve Cebollada-Calvo, 2010; Gupta ve Kim, 2010*).

Ayrıca tüketici davranışlarının daha kolay gözlemlenebilmesi sayesinde (*Ferreira, 2009*), kişiselleştirilmiş ürün ve hizmetlerin sunulması gibi firmalar için birçok avantajı da beraberinde getirmektedir (*Chu ve diğerleri, 2010*).

Tüketiciler ise, daha kolay fiyat karşılaştırması yapma, zaman ve enerjiden tasarruf etme gibi gerekçelerle e-perakendecilik uygulamalarını hızla benimsemişlerdir. Bu çalışmada elektronik perakendeciliğin en bilinen örneklerinden ve giderek yükselişe geçen online market uygulamaları tartışılacak ve Getir, İstegelsin, Migros Sanal Market gibi somut popüler örnekler üzerinde durulacaktır.

1. Dijitale Adaptasyon ve Online Market Uygulamaları

Son yıllardaki dijital dönüşümle tüketicilerin hayatına giren online market uygulamaları koronavirüs döneminde gündelik yaşamı kolaylaştıran hizmetlerden biri olmuştur. Evde geçirilen süre arttıkça

*Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü
hazal.oguz@ticaret.gov.tr

kullanıcıların bu tarz uygulamalara yönelmesi de doğal karşılanır olmuştur.

Diğer yandan, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) yılın dört çeyreğinde yayınladığı üç aylık pazar raporu verileri ışığında genişbant verilerine bakıldığında, 15,9 milyonu sabit abone, yaklaşık 65 milyonu mobil abone olmak üzere toplam yaklaşık 80,9 milyon genişbant internet abone sayısına ulaşılmış, internet abone sayısı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %5 artmıştır. En yüksek artış %33'lük bir oranla **“Eve Kadar Fiber”** abone sayısında, müteakiben %18,9'luk bir oranla da “Kablo İnternet” abone sayısında gerçekleşmiştir. Sabit genişbant abonelerinin aylık ortalama data kullanımı 153 GByte olmuştur (**BTK, 2021**).

Sektöre yönelik ortaya konan bu araştırmalara göre Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu aktif olarak interneti kullanmakta bu da güncel satış tekniklerindeki dönüşümün sebebinin açıkça ortaya koymaktadır. E-ticaret ve mobil pazarlama güncel olarak tüketiciler tarafından alternatif yöntemleri seçerek ürünün satışını yapmaktadır. Ayrıca, dijital pazarlama geleneksel pazarlama yöntemlerine göre daha güncel ve yeni dünyaya uyum sağladığını söylememiz gerekir.

2. Online Market/Pazaryeri Uygulamalarının Avantajları

Pandemi sürecinde başlayan online süpermarket uygulamalarının sıkça tercih edilmesi risk faktörleri biraz hafiflemeye başladığında da sürdürülmektedir. Öyle ki her yaş grubundan kişinin deneyimlediği online marketler artık hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş durumdadır. Kısmen açılma sonrası online alışverişe talep artarken en fazla büyüme online market-gıda kategorisinde yaşanmıştır (Çakır & Kazançoğlu, 2020). Sadece fiziki market olarak işlerini yürüten pek çok işletmenin de online platformlarda var olmadan yetersiz kalacaklarını fark ederek işlerini e-ticarete taşıma konusunda harekete geçtiği görülmektedir. Burada akla şu soru gelebilmektedir; söz konusu market uygulamalarının avantajları nelerdir?

Tüketicilerin evde kalmak zorunda olduğu bu süreçte hijyenik şartlarda deyim yerindeyse “ayağına kadar getirilen” ürünler dışarıdaki pek çok riske karşı koruma görevini üstlenmektedir. Bunun yanında evden çalışmayı devam ettiren kesim için ise online market siparişleri zaman tasarruf açısından kritiktir. 65 yaş üstü grubun ve risk altındaki kişilerin sağlık açısından sokağa çıkma kısıtlamasına tabi olduğu dönemde bu türden sanal market alışverişleri en cazip seçenek olarak dikkat çekmektedir.

Online marketlerin tüketicileri çekmesi için sahip olması gereken birtakım özellikler şu şekilde sıralanabilir:

• Sanal market ürün çeşitliliği

Tüketiciler ev ihtiyaçlarını sanal market üzerinden sipariş vermektedir. Sipariş hacimlerinin arttığı online alışverişlerde, sanal markette geniş ürün yelpazesi sunulması sayesinde işletmeler sepet ortalamalarında yüksek tutarlara ulaşabilecektir. Tüketicilerin aradığı niş ürünlerin satışının gerçekleştirilmesi de sanal marketin tercih edilme oranını arttırabilir.

• Kullanıcı dostu sanal mağaza

Pratik, güvenli ve kullanıcı dostu bir sanal market ile müşteri sayısı artırabilecektir. Ayrıca ürünlere kolay ulaşmayı sağlayan filtreleme özellikleri, sade bir tasarım, ürün özellikleri hakkında detaylı bilgi, anlaşılır bir fiyatlandırma sistemi, ürün görsellerinin açıklayıcı olması, kg, adet gibi alanlarda tüketicilerin karar mekanizmalarının işlediği bir alışveriş ortamı sunulması işletmelere fayda sağlayacak bir diğer faktördür.

• Gelişmiş teslimat olanakları

Mesafeli satışlarda teslimat bilgileri oldukça önemlidir. Dağıtım kapasitesine göre online markete alışveriş amaçlı gelen müşterilere teslimat bilgileri ve saatleri gösterilmelidir. Uygun teslimat seçenekleri arasından müşterilere seçim yaptırılabilir. Aynı zamanda girilen adrese göre filtreleme yaparak uygun teslimat günü ve saatleri bölge bazlı değiştirebilir.

• Güvenli ödeme sistemleri

Tüketiciler özellikle koronavirüs sürecinde temassız e-ticareti tercih etmektedir. Online marketin en önemli alanı olan ödeme sayfasını doğru bir şekilde kurulumak ve yeniliklere göre optimize etmek de faydalı bir çözümdür. Bu noktada güvenli ödeme sistemleri sunulması şarttır. Pandemi döneminde online alışverişlerin yüzde 63'ü temassız işlem olarak gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda sanal mağazada online ödeme ayrıcalıklarını sunmak hızlı ve hijyenik teslimatı da olanaklı kılacaktır.

• Sipariş aşaması ve sonrası iletişim

Kullanıcılara sepet aşamasında adrese teslim ya da mağazadan teslim gibi farklı teslimat şekilleri sunmak da işletmelerin tercih edebileceği bir yöntemdir. Ayrıca teslimat zamanını sepet aşamasında gösterilen ve Getir'de olduğu gibi kimi uygulamalarda kullanılan 'temassız teslimat' 'zili çalma' gibi farklı alanlar, sıfır temas ile siparişlerin teslimatını sağlama ve tüketicilerin güvenliğini tesis etmede önem teşkil eder. Gönderim ve paketleme işlemlerinin hijyenik koşullarda yapıldığına dair bilgilendirme yapılması da kritiktir.

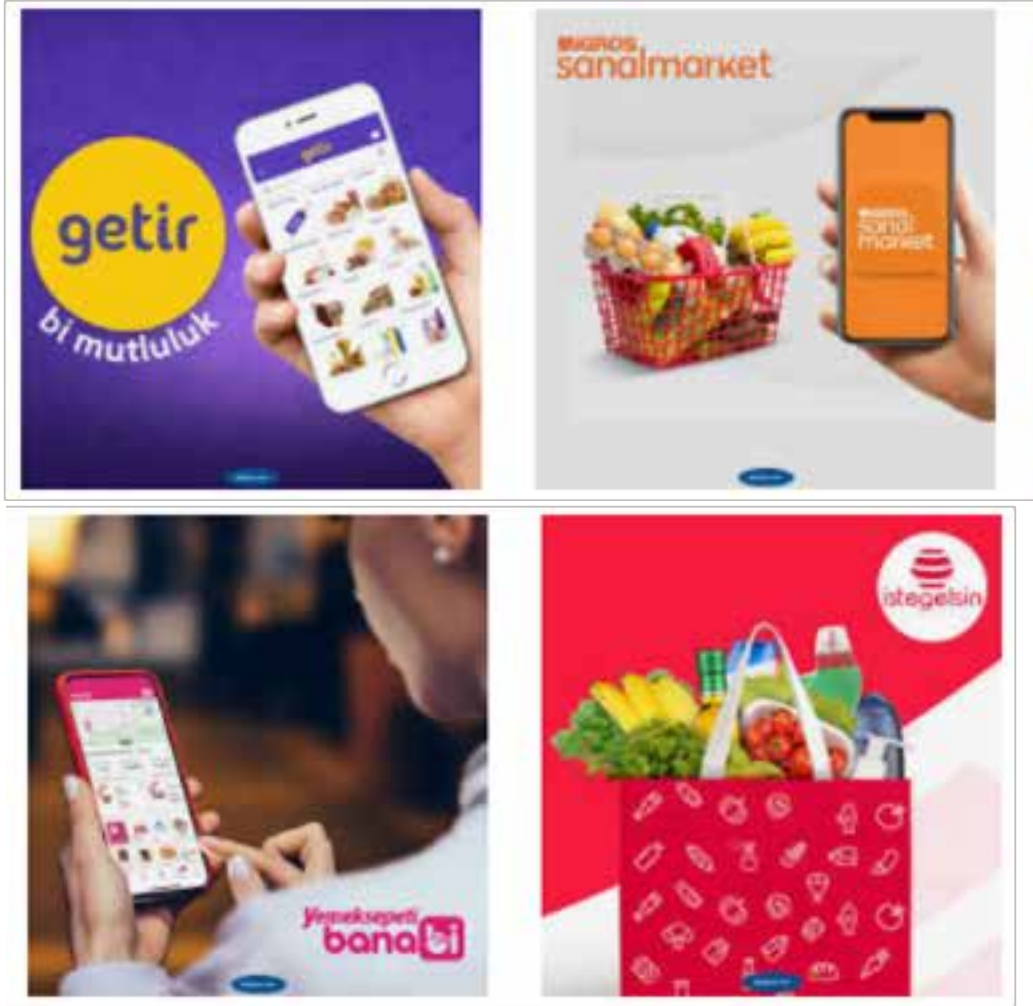
Bunun yanında bu türden online market uygulamalarında kullanıcılar verdikleri siparişle ilgili özel olarak bazı isteklerde bulunabilmektedir. İşte tam da bunlara ilişkin, sipariş ile ilgili birtakım notlar bırakma talepleri de yerine getirilmelidir. İşletmeler sepet aşamasına sipariş notu bölümü ekleyebilir. Sipariş işlemi gerçekleşikten sonra tüketicilere tahmini gönderim günü ve saati hakkında dinamik bildirimler yapılabilir. SMS ve E-posta aracılığı ile sipariş bilgileri iletilerek siparişlerin takip edebilmesi sağlanabilir. Elbette tüm bunlar için çok ciddi altyapı yatırımları yapılması ve iyi birer yazılım uzmanları ile çalışılması gerekmektedir.

3. Covid-19 ve Sonrasında Online Market Uygulamaları

Koronavirüs salgını nedeniyle tüm dünyada olduğu ülkemizde de elektronik ticarete özellikle online market alışverişlerinde çok ciddi bir artış söz konusudur. BKM'nin verilerine göre 1-22 Şubat ile 1-22 Mart tarihleri arasında Türkiye'de internet üzerinden yapılan alışveriş rakamları karşılaştırıldığında en kayda değer büyümenin yüzde 32 ile market-gıda kategorisinde olduğu görülmektedir.

Bu olağanüstü günlerde artan talebi karşılama adına online market platformları, hızlı teslimat uygulamaları ve pazar yeri siteleri büyük bir özveri ile çalışmaktadırlar. Normal şartların çok üstünde seyreden alışveriş trafikleri zaman zaman teslimat sürelerinin uzamasına neden olsa da şu ana dek sektör oyuncularının çok aktif olduğu gözükmektedir.

Bu süreçte tüketicinin değişen market alışverişi alışkanlıklarında birtakım detaylar öne çıkmaktadır. Sektörün önemli oyuncuları Migros Sanal Market, Getir, Banabi ve İstegelsin'e bakıldığında, koronavirüs sürecinin online market alışverişlerini nasıl etkilediği açığa çıkmaktadır. Migros Sanal Market'in son 20 günde evlere teslim ettiği sipariş sayısı 3 katına çıktı. Örneğin Migros Sanal Market, hem web üzerinden hem de mobil uygulama üzerinden 71 ilde hizmet sunmaktadır. Nisan ayında Migros'un evlere teslim ettiği sipariş sayısı 3 katına çıkmıştır (Önemli, 2020).

Dolayısıyla, evde geçirilen sürenin artmasıyla beraber, tüketicilerin temel gıdadan temizlik ürününe kadar birçok ihtiyaç için verdiği siparişte artış yaşanmaktadır. Bu sayede dışarı ile temas minimum seviyeye çekilmekte alışveriş birçok ürün grubuna erişimi arttırdığı için kolaylaşmaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin başka şehirde yaşayan çocukları ve yetişkinlerin de uzaktaki 65 yaş üstü anne ve babaları için yaptıkları alışverişlerde de artış bulunmaktadır.

Bu süreçte sepet ortalamalarında da değişimler yaşanmıştır. Örneğin Migros Nisan ayında evlere teslim ettikleri sipariş sayısının katlanarak arttığını ve bu süreci desteklemek adına aynı zamanda istihdam seferberliği başlattıklarını belirtmektedir. Koronavirüs sürecinde en çok sipariş verilen ürünlere bakıldığında ise meyve – sebze, Türk kahvesi, maden suyu, süt, su, ıslak mendil, makarna, ekmek, yumurta, un ve pirinç gibi temel gıda maddeleri ile hijyene/temizliğe yönelik ürünler olduğu göze çarpmaktadır.

Benzer şekilde Getir isimli online market uygulaması da incelendiğinde, platformun daha önce satmadıkları kadar çok pirinç, bulgur ve makarna sattıkları görülmektedir. Hatta kısıtlamaların başladığı ilk üç günde, bir hafta öncesine göre 22 katı makarna talebi gördükleri belirtilmektedir (Önemli, 2020)

Yanı sıra, koronavirüsün sosyal etkileşimle yayılmasını azaltmak; dolayısıyla hem tüketicilerin hem kendi çalışanlarının sağlığını korumak için 17 Mart 2020 tarihinde “Siparişi Kapıya Bırak” gibi bir özellik devreye aldıklarını belirtmektedirler. Bu gibi kolaylıklar da tüketicilerin o işletmeyi bir sonraki alışverişte daha çok tercih etmesinin önünü açmaktadır.

İstegelsin uygulamasına bakıldığında da pandemi sürecinde en çok taze meyve sebze sipariş edildiği görülmektedir. Diğer yandan kutu oyunlarına ilgi artışı dikkat çekicidir. Nitekim tüketiciler evde geçirdikleri sürelerin giderek artmasından dolayı bu türden hobi ve oyunlara daha çok yönelmektedir.

Sonuç

Koronavirüs salgını başından itibaren dünyada ve ülkemizde yaşanan tüm olağanüstü gelişmeler her şeyi değiştirdiği gibi tüketicilerin alışveriş alışkanlıklarını da gözle görülür bir şekilde değiştirmiştir. Bu itibarla, sanal market alışverişinin kullanım oranları ve gelişmekte olan pazar yapısı Türkiye’de gözle görülür bir ivme kazanmıştır.

Bununla birlikte, tüketicilerin alışkanlıklarının büyük ölçüde değiştiği göz önüne alındığında, çevrimiçi market, giyim ve eğlence alışverişlerinin, toplumdaki bağışıklık gelişene dek fiziki mağaza ve alışveriş merkezlerinin ziyaretlerinin yerini alacağı yorumunda bulunabiliriz. Koronavirüs sürecinde bazı ürün gruplarının talebinde önemli bir yükselme trendi görülmektedir. Tüketiciler hijyeni optimize etmek ve kişisel teması sıfıra indirmek amacıyla online market uygulamalarına giderek daha çok rağbet etmekte; yalnızca konjonktürel bağlamda virüs dolayısıyla kişisel bakım ve temizlik ürünleri değil, su, süt, yumurta, un gibi temel ihtiyaç maddelerini satın alabilmek için de bu türden uygulamaları kullanmaktadırlar.

Kaynakça

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2021). Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü Üç Aylık Pazar Verileri Raporu. <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/uc-aylik-pazar-verileri-2020-3-kurumdisi.pdf> adresinden erişildi.

Chu, J., Arca-Urze, M. ve Cebollada-Calvo, J. (2010). An empirical analysis of shopping behaviour across online and offline channels for grocery products: The moderating effects of house hold and product characteristics. *Journal of Interactive Marketing*, 24 (4), 251-268.

Çakır, İ., & Kazançoğlu, İ. (2020). Sanal Market Alışverişİ Yapma Niyetinde Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli Bileşenleri ile Risk Algılarının Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2) , 305-326.

Ferreira, M. P. (2009). (R)evolution of e-grocery industry: strategic implications. *Universidade Católica Portuguesa (Porto)*.

Gupta, S. ve Kim, H. (2010). Value-driven internet shopping: the mental accounting theory perspective. *Psychology and Marketing*, 27(1), 13-35.

Önemli, S. (2020). Online market alışverişlerine koronavirüs etkisi. *Dijitalage*. [ehttps://digitalage.com.tr/online-market-alisverislerine-koronavirus-etkisi/](https://digitalage.com.tr/online-market-alisverislerine-koronavirus-etkisi/)

GÜDÜLENMENİN ÖĞRENME ÜZERİNE ETKİLERİ

Emrah ERDEM*

1. Giriş

Günümüzde motivasyon, eğitimde çok büyük bir problem haline gelmiştir. Teknoloji ve küreselleşme gibi olgularla eğitilenin tatminini azaltıcı birçok unsur ortaya çıkmıştır. Bu sebeple eğitilenlerin öğrenme sürecinde motive edilmesine gerekli önemin verilmesi ihtiyacı zamanla artmıştır.

Çalışmamızda, öğrenme, güdülenme olguları incelenerek öğrenmede güdülenmenin nasıl olması gerektiği konusunda literatürde yapılmış çalışmalara değinilerek sonuca varılmaya çalışılacaktır.

1.1. Öğrenme Nedir?

Kişinin yaşadıkları sonucunda davranışlarında uzun vadede meydana gelen değişimlerdir. Öğrenme insan yaşamının hemen hemen her aşamasında yer alan bir olgudur (*Yurdakul, 2018:1*).

İnsanlar yaşamını boyunca olgunluk evresine gelene kadar her olayı tecrübe ederek öğrenme sürecine devam ederler. Öğrenme sürecine insanın içinde bulunduğu çevre, dil, kültür, eğitim düzeyi gibi faktörlerde etki eder. Ve insanın öğrenme süreci içinde yerini alır.

Öğrenmeyi kolaylaştıran ya da zorlaştıran, yani öğrenmeye yardım eden veya engelleyen pek çok etken vardır. Öğrenmeyi etkileyen bu faktörlerin bilinmesi, eğitimcinin öğretim metot ve stratejilerini belirlemesine, kullanacağı materyalleri seçmesine yardımcı olabilir. Bu faktörler üç grupta toplanır (*Yurdakul, 2018:5*):

* Hitit Üniversitesi, Dr.Öğr. (emrherdm@hotmail.com)

- Öğrenenle ilgili etkenler,
- Öğrenme yöntemiyle ilgili etkenler,
- Öğrenme stilleri'dir.

Öğrenenle İlgili Etkenler: Türe özgü hazır oluş, olgunlaşma, yaş, zeka, güdülenme, genel uyarılmışlık hali, dikkat, fizyolojik durum, önceden kazanılan yaşantılar, bireysel farklılıklar sayılabilir.

Öğrenme Yöntemiyle İlgili Etkenler: Konunun yapısı, öğrenmeyi ayrılan zaman, geri bildirim, öğrencinin aktif katılımı sayılabilir.

Öğrenme Stilleri: Öğrenme stili kavramı, öğrenme biçimi ya da öğrenme usulü kavramıyla aynı anlamda kullanılır ve öğrencilerin, öğrenme çevresini nasıl algıladıklarını, bu çevreyle nasıl etkileşim kurduklarını, nasıl tepki verdiklerini ortaya koyan bireysel özellikler ve tercihler olarak tanımlanır. Öğrenme stili, doğuştan var olan karakteristik özelliklerdir.

1.2. Öğrenmenin Kuramları Nelerdir?

Öğrenme kuramları, öğrenenlerin sorunlarına çözüm aradıkları, öğrenme hedeflerine götürücü birçok kaynak ve metayeli barındıran, öğrenmenin oluşması için öğrenenin yaşantılar geçişini sağlayan kuramlardır. Kalıcı öğrenmelerin oluşması için öğrenenin öğrenme kuramlarında geçireceği yaşantılar ön plana çıkmaktadır (Yurdakul, 2018:11).

Öğrenmenin hangi durumlarda gerçekleşip/gerçekleşmediğini savunan bazı öğrenme kuramları vardır. Bunlar;

- Davranışçı Öğrenme Kuramı
- Bilişsel Öğrenme Kuramı
- Model Alma Kuramı

Davranışçı Öğrenme Kuramı: Davranışçılar zihinsel süreçler yerine gözlenebilen davranışlardaki değişikliklere odaklanır (Yurdakul, 2018:6).

Bilişsel Öğrenme Kuramı: Bu akımın temsilcileri olan Gestalt Okulu psikologları, Piaget ve Brunner'e göre öğrenme, kişinin davranışında bulunma kapasitesinin gelişmesidir. Bilişsel kuramlara göre davranışçıların, davranışta değişme olarak tanımladıkları olay, gerçekte kişinin zihninde meydana gelen öğrenmenin dışı yansımasıdır. (Yurdakul, 2018:9)

Model Alma Kuramı: Modelleme, sosyal öğrenme kuramı içerisinde yer alan önemli bir öğrenme ilkesini oluşturur. Sosyal öğrenme kuramı Albert Bandura (1977) tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Bandura'nın temel önermesi, *"biz diğerlerini gözlemleyerek öğreniriz"* şeklinde ifade edilebilir.

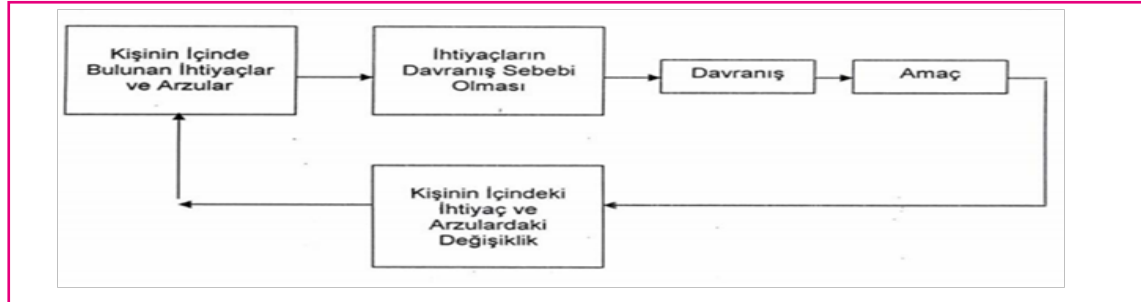
1.3. Güdüleme (Motivasyon) Nedir?

Güdüleme süreci tatmin edilmemiş bir takım ihtiyaçların dürtüsüyle başlar. Bu ihtiyaçlar uyarılıncaya kadar kişi motive olmaz. Kişinin bir ihtiyacı uyarıldığında bu ihtiyacı gidermek için

belirli bir davranışa geçecektir. Bu davranış, bu ihtiyacı karşılayacak bir amaç ya da istek yönünde olacaktır (**Erdem, 1997:69**).

Güdü, bilinçli ya da bilinçsiz davranışları doğuran, davranışların sürekliliğini sağlayan ve onlara yön veren herhangi bir güç olarak tanımlanabilir (**TDK**).

Güdülenme ise, kelime anlama olarak bireyi herhangi bir davranışa yönlendiren güçtür denilebilir. Türkçe'ye Batı dillerinden geçen motivasyon (İngilizce'de motivation) sözcüğünün Türkçe karşılığı

Şekil-1: Motivasyon Süreci (Arısoy, 2007:37)

olarak güdülenme kullanılmaktadır.

Türk Dil Kurumu yayını Türkçe Sözlük'te güdülenme, **“bireyin, işinin yönünü, gücünü ve öncelik sırasını belirleyen iç veya dış dürtücünün etkisi ile işe geçmesi, motivasyon”** olarak tanımlanmaktadır.

Diğer bir tanımla güdüleme, İnsanların ihtiyaçlarından yola çıkarak, onların isteklerine, arzularına, amaçlarına yönelme sürecidir. Motivatör, motive edilecek kişiyi amaca yönlendirmek için kullanılan mekanizmadır.

Motivasyon, bireyi başarı merdivenlerini tırmandıran basamaklarından biridir. Güdülenmiş birey düşüncesini harekete geçirir. Genellikle gelişime açıktır.

Gelişmek değişmek demektir. Güdülenmiş kişi bulunduğu durumdan zevk alır. Çünkü güdülenme içten gelen en büyük güçtür (**Hagemann,1995,7**).

Güdülenmeyi genel olarak içsel ve dışsal olmak üzere iki guruba ayırabiliriz. Dışsal güdü kişiyi dışarıdan gelen etkenlerin harekete geçirmesidir.

Ve genellikle uzun vadeli bir etkiye sahip değildir. Bir öğrencinin aldığı yüksek not dolayısıyla öğretmeni tarafından övülmesi buna örnektir (**Aydemir,2012:2**)

Asıl önemli olan içsel güdülenmedir. Burada birey amaçları doğrultusunda kendi kendini motive eder.

Yani motive dışarıdan birinin isteğiyle değil de kendi içinden gelerek elde edilir.

Güdülenme oldukça karmaşık bir konudur. Güdülenme kaynaklarının çoğu öğrenciden gelirken, pek çoğu da öğrenme çevresinden gelmektedir.

Aşağıda öğrenci ve dış çevre ile ilgili güdülenme kaynakları yer almaktadır(**Ulusoy,2002: 272**).

Öğrencilerden gelen kaynaklar

- Bireysel hedefler ve niyetler
- Biyolojik ve psikolojik dürtüler ve ihtiyaçlar
- Kendini tanımlama, kendine güven ve kendine saygı
- Bireysel inançlar, değerler, beklentiler, ve başarı veya başarısızlık tanımları
- Öz bilinç, öz yaşantılar ve öz yeterlik
- Kişisel faktörler, örneğin risk alma, kaygı ile başetme, merak
- Duygusal durum ve bilinç düzeyi Öğrenme çevresinden gelen kaynaklar
- Öğretmenleri, ebeveynleri ve arkadaşlarının hedefleri
- Sınıfın hedef yapısı
- Sosyal etkileşimlerin sonuçları
- Sınıf pekiştireçleri, ödül ve ceza sistemleri
- Belirsizlik, yenilik ve karmaşıklık gibi öğretimsel uyarılar
- Öğrenciden, öğretmenlerin ve diğerlerinin beklentileri
- Performans modelleri
- Başarıya götüren, özgüven geliştiren, ilgi çekici ve dikkat sağlayan öğretim uygulamaları

1.4. Güdülenmenin Kuramları Nelerdir?

Motivasyonun niteliğini açıklamaya çalışan bir çok kuramlar geliştirilmiştir. Bu motivasyon kuramları genelde iki grupta incelenmektedir. Birinci gruptaki motivasyon kuramları insanın güdülenmesinin nedenlerini, dolayısıyla içeriğini araştıran kuramlardır. İçerik kuramları güdülenmeyi yaratan durumları, olayları, insanın gereksinmelerini bulmaya çalışmaktadır. İkinci gruptaki motivasyon kuramları ise, güdülenmenin oluşumunu, oluşum aşamalarını araştıran süreç kuramlardır. Süreç kuramları gereksinmenin doğuşundan doyumuna kadar gözlenebilen güdülenme sürecinin niteliğini tanımaya çalışır (**Ergül, 2005:69**).

Öğrenciyi öğrenme sürecine aktif olarak katan ve öğrenmesinin sorumluluğunu alması gerektiğini öne süren yaklaşımlar, öğrenme ile başarı arasındaki süreçte güdülenmenin önemli bir yeri olduğunukabul etmektedirler (**Kelecioğlu, 1992:175**).

Güdülenme ile ilgili bazı kuramlara aşağıda yer verilmiştir.

Yeterlilik Kazanma: Güdülenme ile ilgili kuramlardan birisi, White tarafından geliştirilen yeterlik kazanma kuramıdır. Bu kuramda yeterlik, bireyin çevresiyle ve kendisiyle etkileşimde bulunma kapasitesi olarak tanımlanmıştır (**Kelecioğlu, 1992:176**).

Etkileşimde bulunmanın insanların içinde ve dışından gelen bir eğilim olduğu ve çevreyle etkileşim

ihtiyacını gideren bir yönelim olduğu savunulur.

Yükleme Kuramı: Belirli bir olayın . niçin oluştuğuna ilişkin kişide oluşan yargı ya da algıladığı nedenle ilgilendiğini tespit etmeye yönelik bir kuramdır. Kişinin bir davranışın sonucuna ilişkin vardığı karara ya da algıladığı neden, sonraki davranışının oluşmasında etkili olmaktadır(**Kelecioğlu, 1992:176**).

Kişisel Yeterlik Kuramı: Algılanan yeterliğin (kişisel yeterlik) ve algılanan kişisel kontrolün güdülenme ve başarıdaki rolü üzerinde durmaktadır. Bireyin belli durumlar karşısında göstermesi gereken davranışları ne ölçüde yapabildiğine ilişkin kişisel yargısı olarak tanımlanmıştır(**Kelecioğlu, 1992:177**).

Güdülenmenin diğer kuramları kapsam ve süreç kuramları ile alt kuramlarına aşağıda yer verilmiştir;

► **Kapsam Kuramları:**

- İhtiyaçlar hiyerarşisi
- Erg kuramı
- İkili etmen kuramı
- Basarı güdüsü kuramı

► **Süreç Kuramları:**

- Beklenti kuramları
- Amaç belirleme kuramı
- Hakkaniyet kuramı
- Bilişsel değerlendirme kuramı
- Nedensellik yüklem kuramı
- Güçlendirme kuramı

2. Yapılan Çalışmalar

Kelecioğlu'nun (1992) yaptığı ampirik araştırmanın sonucuna göre; güdülenme başarıyı etkileyen pek çok bilişsel süreç üzerinde etkili olmaktadır. Öğrencinin öğrenmesinin sorumluluğu kazanmasında başarı ya da başarısızlığın nedeninin kendi çabasına yüklenmesinin rolünün büyük olduğu ve kişinin çabanın başarıyı arttırdığını öğrenmesi, sonraki öğrenmelerinde daha fazla çaba göstermesine yol açacağı sonucuna varılmıştır.

Erdem'in (1997) yaptığı bir araştırma sonucuna göre; eğitim yöneticisi içerik kuramlarını bilirse kişiyi davranışa sevkeden ihtiyaçların ne olduğunu bilir ve ona göre strateji oluşturur ve uygular. Bu şekilde verilen eğitim eğitilenin doyurulmamış ihtiyaçlarının giderilmesinde ve motive edilmesinde önemlidir.

Acat ve Köşgeroğlu'nun (2006) yaptığı bir araştırmaya göre; Norveç'te hemşirelik öğrencilerinin

hemşirelik eğitimine ilişkin memnuniyet düzeyini ölçen bir çalışmada, öğrencilerin %70'i eğitimin niteliği ve özellikle klinik uygulamalara ilişkin memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.30 Hemşirelik eğitiminde, özellikle uygulamalı derslerde öğrenciler yeteri kadar rol modeli olacak eğitimciler tarafından desteklenmediklerinden, hem kendilerine güven duygularının yetersiz, hem de eğitime karşı isteksiz oldukları görülmüştür. Güdülenmenin bireyin öğrenmesinde ve öğrenme ortamının düzenlenmesinde önemli bir etken olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur.

Ergül'e (2005) göre; İnsanlar önceleri hayatlarını sürdürmek için çalışıyorlardı. Bu duruma içinde bulundukları durum neden olabiliyordu. Oysa bugün insanlar hayatlarını sürdürmelerini sağlamak yerine, kendilerinin sosyal çevrelerini ve ilişkilerini geliştirecek, kendilerine saygınlık kazandıracak ve başarılı oldukları duygusunu yaşatacak işlerde çalışmak istemektedirler. Gün geçtikçe insanların ihtiyaçlar hiyerarşisi yerini değiştirmekte veya yerini başka bir olguya bırakmaktadır. Dolayısıyla insanları motive edici teknikler de değişmektedir.

O 'Connell 'e (1973) göre, motivasyonu etkileyen dört önemli durum vardır. Bu durumlar; öğrenme biçimi, öğrenme amacına ulaşma isteği, öğrenmeye karşı olumlu tutum ve çaba dolu davranıştır.

Öğrencilerin stratejik öğrenme yaklaşımını tercihlerinin az da olsa derinlemesine öğrenme yaklaşımından yüksek olması, öğrencilerin istenilenden daha fazla başarı notuna odaklandıklarını, alacakları notu, etkili ve anlamlı öğrenmeye göre daha fazla önemsediklerini **(Ozan ve Çiftçi, 2013:63)** göstermektedir.

Bloom (1959) tam öğrenme için iki ön koşulun olduğunu söylemektedir. Bunlardan birisi bilişsel, diğeri de duyuşsal hazır bulunuşluktur.

Avans 'a göre (2000) eğitim sistemini ve öğrenci başarısını konu edinen araştırmalarda güdülenme üzerine ağırlık verilmiştir. Güdülenme bulunan durumla değil, gelecekle ilgili bir kavram olmasından dolayı eğitim sisteminin verimliliğinde önemli bir rolü vardır.

Öğrencilerin öğrenme yaklaşımları ile ilgili çalışmalar 1970'lerde İsveç'te Göteborg Üniversitesi'nde başlamıştır. Okul ortamında başarısız olan öğrencilere bakıldığında genellikle motivasyon eksikliği olan öğrencilerdir. Motive olmuş bir öğrenci daima derse karşı ilgilidir. Araştırmacı ruhu hep ön plandadır. Konuyla ilgili sorular sorar, heyecanlıdır ve derse hazırlıklı gelir. Motive eksikliği olan öğrenci ise tam tersi derslere devam düzeni yoktur. İlgisi daima arkadaşlarında veya herhangi başka bir yerdedir. Derse odaklanmada güçlük çeker. Hedeflerini çoğu zaman gerçekleştiremezler. Hatta dersin düzenini bozmaya eğilim gösterebilirler.

Motivasyon ile ilgili literatürde çeşitli söylemler vardır. 1930'lar da ayrı bir çalışma alanı olan güdülenme, daha sonra öğrenme kuramlarına paralel olarak davranışçılıktan bilişselciliğe doğru bir gelişim çizgisi (Açıkgöz Ün,1996) gözlemlenmiştir.

3. Sonuç Ve Öneriler

Yapılan çalışmalar sonucunda güdülenmenin öğrenme üzerindeki etkisinin çok büyük payı olduğu aşikardır. Motivasyon bireyin kendi içinden gelen bir hissiyattır. Dış etkenler tarafından zorlamayla kişinin amacına ulaşması çok zordur. Bunu kendi içinden gelerek yapması gerekir. Aksi halde bu birey için psikolojik baskı hissiyatı yaratabilir. Güdülenme, ilgi duyma ve dikkat devamını sağlamaktadır. Öğrencide; kararlı olma, zorluklara karşı direnç gösterme, başarı elde etmek için uğraşma gibi özellikleri geliştirmektedir. Ve bu illaki ders ortamında değil, zorlu yaşam şartlarında da bireyler için yol gösterici bir etkidir. Ve her birey çok değerlidir, çok özeldir; motive olamayıp başarısız olduğu durumlarda suçlanmamalıdır. Aksine, ilgi duyduğu alanlara karşı desteklenmelidir.

Başarının sağlanması için öğretmenlerin her şeyi anlaşılır bir dille anlatması gerekir. Birey zevk aldığı konulara yönlendirilmelidir. Öğretmenler dersi ilgi çekici şekilde anlatıp zevkli hale getirebilirler. Öğrencilerin ideallerinin ve tutkularının her fırsatta hatırlamaları sağlanabilir. Anketler yapıp öğrencilerin ilgi alanlarını bulmakta yardımcı olunabilir. Öğrencinin kendine olan güvenini sağlamak ve var olan güveni kaybetmemesi için hata dahi yapsa yargılamadan yönlendirilmelidir.

Sonuç olarak; kişinin istenilen hedef doğrultusunda eğitim meteryalleri veya yardımcıları ile desteklenerek güdülenmesi ve kişinin bu hedefe ulaşması için içsel olarak inandırılması ile eşgüdüm sağlayan bir öğrenme modeli, öğrenmede güdülenmenin başarıya ulaşmasında anahtar rol alacağını değerlendirmekteyim.

Kaynakça

Acat,B.; Köşgeroğlu,N. (2006). Güdülenme Kaynakları ve Sorunları Ölçeği, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 7, 204-210.

Açıkgöz Ün, K. (1996). Etkili Öğrenme ve Öğretme. Kanyılmaz Matbaası, İzmir.

Arısoy, B.(2007). Örgütsel İletişimin Motivasyon ve İş Doyumu Üzerine Etkiler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Avans, L. (2000). The Effet of Educational Change on Moral.Job Saticfaction and Motivation

Bloom, B.S. (199S).İnsan Nitelikleri ve okulda Öğrenme. çev: (D.Ali

Özçelik),Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara

Aydemir, O. (2012). Öğrenmede Motivasyon ve Dikkatin Önemi, İnternet Erişimi: <https://sinifyonetimi.org/wp-content/uploads/2012/01/motivasyondikkat2.pdf>

Ayten,U.(2002). Gelişim ve Öğrenme, Anı Yayıncılık, Ankara.

Erdem, A. E.,(1997). İçerik Kuramları ve Eğitim Yönetimine Katkıları, PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3.

Ergül, F.H. (2005). Motivasyon ve Motivasyon Teknikleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi ,C.4, 67-79.

Hagemann, G. (1991). Motivasyon El Kitabı. (Çeviren Göktuğ Aksan) Reprosel Matbaası. İstanbul.

Kelecioğlu, H.(1992). Güdülenme, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:7

O'Connell (1973). Aspects of Learning. George Allen and Unvin, London.

Ozan, C.;Çiftçi,M. (2013). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğrenme Yaklaşımları Tercihleri ve Öğrenmeye İlişkin Algılarının İncelenmesi, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi .3, (1).

Yurdakul, C.(2018). Tüketici Davranışları Öğrenme. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.

Y.Emre ve Türkçe Yılı Biterken

YUNUS EMRE'Yİ 700 YILDIR ÖLÜMSÜZ KILAN NEDENLER

İrfan ÜNVER
NASRATTINOĞLU*

Birleşmiş Milletler **UNESCO** Teşkilâtı, 2021 yılında Dünyada anılması gereken önemli şahsiyetler listesine Yunus Emre'yi de almıştır. Oysa, aynı Teşkilat, 1993 yılında da bu doğrultuda bir kararı, tüm Dünyaya tebliğ etmiştir. Aynı Milletten, bir kişinin, iki kez listeye alınması nadiren görülen olaylardandır.

Cumhurbaşkanımız da bir adım daha ileriye giderek, “**2021 Yılına Yunus Emre ve Türkçe Yılı**” olarak ilân etmiş ve bu konuda bir Genelge yayımlamıştır.

Yıl boyunca, çeşitli kentlerimizde **UNESCO** ve Cumhurbaşkanlığı Genelgesinin gereği yapılmış, anma toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca, *Türk Dil Kurumu Başkanı Prof.Dr.Gürer Gülsevin*, dünyanın pek çok ülkesine giderek, Türk Dilinin önemini vurgulayan konferanslar vermiştir.

Türk milleti şâir millettir...Yüzyıllar içerisinde milletimiz, sayısız şâirler, fikir adamları ve çeşitli sahalarda büyük insanlar yetiştirmiştir. Bu insanlarımızın büyük bir bölümü unutulmuş, kimileri ise sadece ilgili bulundukları saha söz konusu olduğunda akla gelmiştir.

Yunus Emre ise, 700 yıldır unutulmak bir yana, eksilmeyen bir ilgiyle sevilmiştir. O bu süreçte dilden dile, gönülden gönüle, telden tele aktarıla aktarıla yaşamaya devam etmiş, milletimizin

***(*) Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Mütevelli Heyet Üyesi / KOOP-KUR Eski Yönetim Kurulu Üyesi**

*Dört kitabın ma'nisi tamamdır bir elifte
Sen elifi bilmezsin bu nice okumaktır
Yeğirmi dokuz hece okusan uçtan uca
Sen elif dersin hoca ma'nisi ne demektir
Yunus Emre der hoca gerekse bin var hac'ca
Hepsinden iyidir bir gönüle girmektir.*

2. Yunus'ta İnsan Sevgisi

Yunus Emre, insan sevgisi ile dop-doludur. İnsanların birbirlerine kötülük etmeleri, çıkar kavgaları yüzünden birbirlerine düşman olmaları Yunus'u üzmektedir. Aslında onun yaşadığı dönemde Anadolu, için için kaynamaktadır. Bir yanda beyliklerin post kavgaları, öte yanda Hristiyan misyonerlerin Türk halkı üzerindeki çalışmaları, halkı bölük pörçük ettiği gibi, adeta kan gövdeyi götürür hale getirmiştir. İnsanları sakinleştirmenin, sağlıklı düşünceye yöneltmenin tek yolu, onları sözle ikna etmektir; belirli bir inanç sistemine bağlamaktır. Bunun en etkili olanı ise, son Hak dini olan İslâmiyettir; Türk töresinin hayata geçirilmesidir. Mevlâna Celâleddin Rûmî, Hacı Bektaş Velî, Gülşehrî, Ahmet Fakih, Âşık Paşa, Şeyyad Hamza, Dehhanî, Sultan Veled ve nihayet Yunus Emre, işte öylesine karmaşık bir zamanda zuhur etmişlerdir. Onlar son derece önemli bir misyonu üstlenip, Anadolu'da Türk Birliğinin sağlanmasında başlıca rolü oynamışlardır.

Büyük Yunus;

*“Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim seveelim
Dünya kimseye kalmaz”*

Gibi basit, ama çok güçlü dizelerle halka yaklaşmıştır. Onun yaklaşık 700 yıl önce söylediği bu çok anlamlı dizeler, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kapısına asılsa yeridir.

Yunus, bugün de sık sık hatırlamamız ve uymamız gereken şu iki dizelik öğüdü ile bize mükemmel bir mesaj vermektedir.

*“Ko ikiliği gel birliğe yet
Bir olan canlar ayrı dölenmez”*

Koca Yunus, insanların birbirlerini sevmeleri, birbirlerini kırmamaları gerektiğini;

*“Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil”*

Diyerek, yüce İslâm dininin özünü, mükemmel bir şekilde öğütlemektedir. Kin gütmenin zararını, kinin öncelikle, güdenin kendisine zarar vereceğini de şu dizelerle ne kadar güçlü bir biçimde ifade etmektedir:

“Adımız miskindir bizim

Düşmanımız kindir bizim

Biz kimseye kin tutmayız

Kamu alem birdir bize”

Bir toplumun alt-üst olmasında, o toplumu yönetenlerin payı büyüktür. Yunus, kargaşa içinde bulunulan zamanda, şu dizeleriyle yöneticileri uyarmış, onların bireysel hak ve hukuka uygun olmalarını öğütlemiştir:

“Sen sana ne sanursan

Ayruğa da onu san

Dört kitabın manâsı

Budur eğer var ise”

“Cümle yaradılmışa

Bir göz ile bakmayan

Halka müderris ise

Hakikatte asidir”

Yunus Emre'nin insancıl duyguları ve bu doğrultudaki şiirlerinin çokluğu, yabancı birçok bilim adamının da onunla ilgilenmesine neden olmuştur. Yunus, hakkında en çok araştırma yapılan, makaleler yayımlanan bir Türk şâiridir. Türk dostu İtalyan Türkolog Anna Masala Yunus için; **“Yunus Emre Türk ruhudur, sonsuz süresiz Anadolu’dur...”** derken, çok önemli bir gerçeği saptamış olmaktadır.

Yunus'ta Tanrı Sevgisi

Yunus Emre Allah'a inanan, iman eden, dini bütün bir Müslümandır. Araştırmaların ortaya koyduğu gerçek odur ki Yunus, çekirdekten yetişmiş bir derviş ve belki de bir evliyadır. Ancak, onun sanki dünya nimetleriyle bir ilgisi yokmuş gibi, yirmidört saatini ibadetle geçiren bir insan olarak tanımlanması, gerçeği tam olarak yansıtmaya gerektir.

Zira unutulmamalıdır ki, onun toplumsal olaylar karşısında halkına önderlik ettiği, hatta bu yüzden öldürüldüğü biçiminde rivayetler de bulunmaktadır.

Hatta, Cahit Öztelli'nin yayımlamış olduğu kitaptaki iddialar da bugüne kadar reddedilmemiştir. (1)

*“Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyu deyu
Çıkmış islâm bülbülleri
Öter Allah deyu deyu*

*Hakk'a âşık olan kişi
Akar gözlerinin yaşı
Pür nûr olur içi dışı
Söyler Allah deyu deyu”*

Gibi dizelerin şâiri, elbette yüreği Allah sevgisiyle dolu bir insandır. Bu yönüyle Yunus, Müslüman Türk Milleti tarafından kutsallaştırılmış ve giderek onun her sözünde bir keramet aranmış ve her deyişlerinin Tanrıya yönelik olduğu şekilde yorumlar yapılmıştır

*Aşkın aldı benden beni / Bana seni gerek seni
Ben yanaram dün ü günü / Bana seni gerek seni*

*Ne varlığa sevinirem / Ne yokluğu yerinirem
Aşkın ile avunuram / Bana seni gerek seni*

*Aşkın âşıklar öldürür / Aşk denizine daldırır
Tevelli ile doldurur / Bana seni gerek seni*

*Aşkın şarabından içem / Mecnun olup dağa düşem
Sensiz dün ü gün endişem / Bana seni gerek seni*

*Eğer beni öldüreler / Külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağırılar / Bana seni gerek seni*

*Yunus'durur benim adım / Gün geldikçe artar odum
İki cihanda maksudum / Bana seni gerek seni*

Bu şiirde Yunus'a “**gerek**” olanın, Yüce Yaradan olduğu muhakkaktır. Zira Büyük Yunus,

mutasavvıf halk şâiridir. Ondaki Allah sevgisi, tüm dizeleri arasında ince ince örülmüştür. Bir şiirinde;

“Sensün Kerîm, Sensin Rahîm

Allah sana sundum elüm

Senden artık yoktur emin

Allah sana sundum elüm”

Derken, bir başka şiirinde;

“Elif okuduk ötürü

Pazar eyledük götürü

Yaradılmışı hoş gördük

Yaradandan ötürü”

Demiş, Yüce Tanrı'ya olan sevginin yanısıra insan sevgi ve saygısını vurgulamıştır.

4. Mezarları

Yunus'u 700 yıldır ölümsüz kılan nedenlerden biri de, onun Türkiye'nin birçok yerinde mezarının bulunuşudur. Kuşkusuz mezar tektir, diğerleri ise makamdır. Bu mezar-makamlardan birisi de Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinin Çay Mahallesiindedir. Bu mahallenin ortasından akıp giden ırmağın bir yanında Yunus Emre, hemen karşısında da Taptuk Emre mezarları vardır. Daha önce köy olan bu Çay Mahallesiinde doğan erkek çocuklarına ya Yunus ya da Emre adı verilmektedir. Dolayısıyla Sandıklı ahalisi, hatta tüm Afyonkarahisarlı'lar Yunus'u hemşehri bilirler. Nitekim Afyonkarahisarlı şâir (ve Kurumumuzun eski yönetim kurulu üyelerinden olan merhum) Osman Attilâ, Yunus için yazdığı şiire şu dörtlülle başlamıştır:

“Yunus benim hemşerim

Sandıklı Çay Köyünde

Sakarya boyu derim

Anarım beş öğünde” (2)

Kırşehirli Araştırmacı-Yazar Refik Soykut da yıllardır Yunus'un Kırşehirli olduğunu ispatlamaya çalışmakta olup bu amaçla bir de kitap yayımlamıştır. (3)

Bursa, Kula-Emre Sultan Köyü, Erzurum-Tuzcu Köyü, Niğde-Aksaray, Ünye, Bandırma, Keçiborlu, Bolu, Eğridir vb.gibi kentlerde de Yunus'a ait olduğu iddia edilen mezarlar vardır. Ama bu konuda iddialı olan Eskişehir ve Karaman gibi iki kentimiz daha vardır. Eskişehir'de her yıl 6 Mayısı içine alan hafta içerisinde Yunus Emre Kültür ve Sanat Haftası düzenlemekte; Karamanlı'lar da her yıl düzenledikleri Yunus Emre ve Karamanoğlu Mehmet Bey etkinliklerinde Yunus'u etkili biçimde anmaktadır. Eskişehir Valiliğinin düzenlediği kültürel etkinliklerine biz de yıllarca etkili bir biçimde katıldık.

Biz Yunus Emre'nin, Milletimizin gönlünde yatmakta olduğuna inanırız. Ama bu mezarlar

konusundaki tüm çalışmaları incelediğimizde, büyük ozanımızın Sandıklı'da medfun bulunduğu tezini daha inandırıcı buluruz.

5. Bestelenen Eserleri

Yunus Emre, eserleri en çok bestelenen şâirdir. Onun şiirleri Tasavvuf musikimizin en güzel örnekleri olan “**ilâhî**” tarzında bestelendiği gibi; Türk Sanat, Türk Halk ve Türk Hafif Müziği türlerinde de bestelenmiştir. O kadar ki, bir şiiri hem halk, hem de sanat müziği ve hafif müzik olarak da bestelenip icra edilmiştir.

Hatta aynı şiir, çeşitli türlerde ve çeşitli bestekârlar tarafından tekrar tekrar bestelenmiş bulunmaktadır. Çünkü Yunus'un şiirleri halkın her devirde rahatlıkla anlayabileceği Türkçe ile yazıldığı gibi, dizeler anlam yüklüdür; besteye uygundur, icrası kolay olup, zevkle dinlenilmektedir.

Yunus'un 700 yıldır eksilmeyen bir sevgiyle sevilmekte oluşunun başlıca nedenlerinden birisi de, çok sayıda eserinin bestelenmiş olmasıdır. Türkiye radyolarında her gün en az üç-beş eseri, icra edilmektedir. Böylelikle mikrofondan ve TV ekranlarından dudaklara yansıyan sözleri dalga dalga yurda yayılmaktadır.

Sonuç olarak Yunus, bitmez tükenmez bir hazinedir. Onunla ilgili çok sayıda millî ve milletlerarası bilimsel toplantılar düzenlenmiş, konferanslar verilmiş, sayısız makaleler ve kitaplar yayımlanmıştır. Ama onun için söylenecek sözler tükenmiş değildir. Çünkü Yunus, hâlâ aramızda yaşamaktadır.

Notlar

- (1) Cahit Öztelli, Belgelerle Yunus Emre, Ankara 1977, Karaman Turizm ve Tanıtma Der.Yay.1
- (2) Osman Attilâ, Yunus Emre ve Taptuk Emre'nin Afyon'daki Mezarları ve Kaybolan Cönkler, Uluslararası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri Bildirileri, Konya 1977, s.108-121
- (3) Refik H.Soykut, Emrem Yunus, Ahiliği-Kültürü-Yurdu, Ankara 1982

SEDİR AĞACI ve COĞRAFİ YAYILIMI

Emrullah GÜNEY*

Kudretin, büyüklüğün, metanetin, şan ve şeref, varsılığın, takdirin ve dünya çapında yayılışın simgesi olan sedir ağacı bu yazının konusudur.

Latince *Cedrus*; Grekçe Kedros denen ağaç kozalaklılar öbeğinde yer alır. Zaten anlamı da budur.

Sedir kışın yaprağını dökmez. İğne yapraklıdır. Çamgillerden (**Pinaceae**) bir orman ağacıdır.

Sedir ağacı toprak isteği bakımından müşkülpesent değildir. Kireçtaşı, ofiolit, kuvarsit, şist, fillat üzerinde yetişebilir. Genellikle kazık kök yaptığı için çatlaklı ve gözenekli ana kayalar (**karstik yereyler, konglomeralar**) üzerinde yetiştiğinde diğer türlere, özellikle karaçam ve göknara oranla ortama egemen olabilirler.

Kalkerler üzerinde oluşan kırmızı toprak (**terra rosa**) ya da alca kahverengi (**terra fusca**) ve şistler üzerinde oluşan kahverengi orman toprakları üzerinde de yetişebilmektedir. Az asit, nötr ya da hafif alkali tepkime gösteren bu topraklar kumlu balçık, balçıklı kil, kil ya da balçıklı kum dokusundadır (**texture**).

Sedir ağacı genç iken piramit görünümündür. Yaşlandıkça güçlü bir gövde ve tablo biçiminde tepe yapar. 3 cm uzunluktaki iğne yaprakları sert ve kısa, üç köşelidir. Sürgünler üzerinde rozet biçiminde ya da uzun sürgünler üzerinde sarmal dizilir. Yapraklar iki reçine kanalı taşır, ağaç üzerinde dökülmeden 3 ya da 6 yıl kalır.

*emrullahguney@gmail.com

Sedirin dişi kozalakları iki yılda olgunlaşır. Bunlar değişik boy ve görünümde olmakla birlikte genellikle fıçı biçiminde, kısa saplı ve iridir. Sürgünler üzerinde dikine durur. Gökçemsi ya da morumsu olan bu kozalaklar, yelpaze biçimli, geniş pulların üst üste binmesiyle oluşur. Kozalak pulları olgunlaştığında, özellikle yağmur sularının ıslatmasıyla dağılır ve sürgünlerin üzerinde yalnızca kozalakların eksenı kalır. Uzun ömürlü ve oldukça iri gövdeli olan sedirler yaşlandıkça yayvanlaşırlar ve düzensiz bir görünüme bürünürler. Genç ağaçların koyu külrengi boyaklı, ince ve pürüzsüz kabuğu yaşlandıkça kalınlaşarak çatlaklı ve pulsu bir duruma girer, koyulaşır. Uzun ve kısa sürgünleri son derece belirgindir.

Sedirin 4 türü vardır. Bu dört sedir türünü birbirinden kesin olarak ayırt etmek pek kolay değildir. Bu konuda botanikçiler de , silvikültür uzmanları da yanılabilir. Bu nedenlerle, kimi ormanbilimcileri Lübnan sedirini ana tür olarak kabul ederek diğer üç türün bunun coğrafı çeşitleri olabileceğini ileri sürerler.

1

Atlas sediri : Cedrus atlantica

Lübnan-Toros sediri : Cedrus libani.

Himalaya sediri : Cedrus deodara.

Kıbrıs sediri : Cedrus brevifolia.

Bu türler arasındaki farklar, özellikle yaşlı ağaçlarda o kadar azdır ki, birçok botanikçi bunları geniş bir coğrafı alana yayılmış tek bir türün yetiştirme yeri ırkı ya da çeşidi sayar.

Atlas sediri Kuzey Afrika'da Atlas Dağlarında yetiştir. 1000 metreden yüksek platoların ağacıdır.

Lübnan-Toros sediri dolgun gövdeli, kalın dallı, görkemli bir ağaçtır. Halk arasında "katran ağacı" adıyla da tanınır. Güney Anadolu ve Lübnan Dağlarında 1200-2000 metreler arasında yetiştir. Değerli odunu çürümeğe karşı dayangın olduğundan Antikçağ'dan bu yana bilinir ve birçok eşyanın yapımında değerlendirilir.

Sıcaklık isteği ortadan az, suya gereksinimi düşük olan Sedir ağacının Toroslarda yetiştirildiği alanlar yarınemli dağ ormanları kuşağı içinde yer alır. Yıllık ortalama sıcaklığın 6-14 C arasında değiştiği, yıllık ortalama yağış tutarının 600 mm'nin üzerinde olduğu bu kuşak nemli ve serindir. Vejetasyon dönemi yılda 180-200 gündür

Toroslarda sedir ağaçları saf olarak ya da meşe, dişbudak, karaçam gibi bazı ağaçlarla karışık ormanlar oluşturur (**Teke-Çiğlıkara, Alanya kuzeyi, Kalkan kuzeyi**).

Sedir ağacının ülkemizde en kuzey sınırı Canik Dağlarının güneye bakan eğimleri ve Kelkit koyağıdır (**Erbaa,Niksar çevresi**). Bu yörede sedir yerel topluluklar durumunda görülür. Yıllık sıcaklık ortalamasının 15 C, en sıcak ayın ortalamasının 23 C olduğu yörede yıllık yağış tutarı da 450 mm'nin üzerindedir ve yaz mevsiminde yer yer yağış düşmektedir.

Himalaya sediri sivri, büyük, gökçe-yeşil yapraklı, sarkık dallı ve pek güzel görünümü olan bir ağaçtır. Batı Himalaya Dağlarında, Afganistan'da, Belucistan Dağlarında 1 300- 2 300 metre yüksekliklerde yetiştir.

Kıbrıs sediri yalnızca Kıbrıs adasında yetiştir.

Sedirlerin tümü süs-bezek (**dekoratif**) ağaçlarıdır. Park ve bahçelerde yetiştirilir. Gökçe (mavi) renkli olanları daha makbul sayılır. Sevilen, beğenilen, görkemine hayran kalınan ağaç olduğundan

pek çok kültür çeşidi geliştirilmiştir.

Sedir, tam bir ışık ağacıdır. Toprak istekleri bakımından nazlı değildir. Kireçli topraklara iyi dayanır. Gelişmesi toprak derinliği ile orantılıdır. Elverişli yerlerde 40 metreye dek boylanabilir. Himalaya sediri diğer türlere göre donlara karşı daha duyarlıdır.

2

Sedir ağaçlarının hoş kokulu (aromatik), hafif, yumuşak ve dayanıklı odunları vardır. Yakacaktan çok yapacak gereci olarak kullanılır (toprakta ya da su içinde dayanıklılığını koruduğundan inşaat kerestesi olarak). Yapıların dış yüzeylerinde, su üstü ve su altı yapılarda, demiryolu traverslerinin üretilmesinde, mobilyacılıkta değerlendirilir.

Sedir türleri içinde Türkiye’de tek doğal tür olan Toros sedirinin kök ve gövde odunundan damıtılarak elde olunan sarı katran alca esmer boyaklı, şurup kıvamında özel ve keskin hoş kokulu ağdalıca , uçucu bir sıvıdır. Kene, bit, sinek gibi hayvan asalaklarına karşı sürülerek kullanılır.

Virginia ve Texas sedir odunlarından sağlanan uçucu esanslar parfümcülükte geniş ölçüde kullanılır ve sedrolün kaynağını oluşturur. Atlas ve Himalaya sedirlerinden çıkarılan uçucu esansların daha değişik bir bileşimi vardır ve sınırlı bir biçimde kullanılır.

Sedir yağı, ardıç ya da sedir ağaçlarından çıkarılan sıvıyağ eski Mısırlıların ölü insan gövdelerini tahnit etmekte kullandıkları maddelerden biriydi.

Organik kimyada **SEDROL**, sedir kafuru ile eşanlamlıdır.

Yazılı belgelerde adı 4750 yıl öncesine dek ulaşılan sedir ağacı, yararları yanında, görkemiyle insanlarda hayranlık duygusu uyandırmıştır. Bu nedenle Lübnan’da hem bayrağında yer almış, hem de Lübnan Dağlarında Bşere yakınında Sedir Korusu olarak koruma altına alınmıştır. Günümüzde burası bir yazlık dinlence ve kış sporları odak noktasıdır. Sedir, Lübnan’ın simge ağacıdır. Bunlar, Kutsal Kitap çağında dağları kaplayan ve gemi yapımında kullanmak ve dışarıya satmak için Fenikeliler’in yoğun biçimde işlettikleri sedir ormanlarının günümüze ulaşabilmiş son kalıntılarıdır.

Türkiye’de dikey çatlaklı çıplak karstik alanlarda, sığ, orta ve ortaderin topraklı yerlerde “ **tam alan serpm e kimleri** ” yöntemiyle Toros sediri yaygınlaştırılmağa çalışılmaktadır. Prof Dr Melih Boydak”ça geliştirilen yöntem başarılı olmuş ve Toros sedir ormanları çoğalmağa başlamıştır.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

ARALIK 2021 YIL: 88 SAYI: 1020 ISSN: 1300-1450

